



Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο



ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης



ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.1 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Γ΄ Λυκείου

Θεματική ενότητα:

Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος» 2.36, 2-3

Τίτλος:

“Αυτόχθονες ἔφουμεν”: ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ μῦθος

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΛΚΑΣ



ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ

Θεσσαλονίκη 2014



ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι.Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας,

Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101, Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr



A. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

“Αυτόχθονες ἔφυμεν”: ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ μῦθος

Δημιουργός

Λάμπρος Πόλκας

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

(Προτεινόμενη) Τάξη

Γ΄ Λυκείου

Χρονολογία

Αύγουστος 2014

Διδακτική / θεματική ενότητα

Θουκυδίδη «Περικλέους Επιτάφιος», 2.36, 2-3

Διαθεματικό

Όχι

Εμπλεκόμενα γνωστικά αντικείμενα

—

Χρονική διάρκεια

9 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: [GoogleDocs](#)/ [Flickr](#)/ ιστολόγιο τάξης.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή



Για την εκτέλεση των δραστηριοτήτων απαιτούνται: στο εργαστήριο πληροφορικής ένας κεντρικός εξυπηρετητής με τον οποίο συνδέονται μέσω τοπικού δικτύου έξι υπολογιστικοί σταθμοί εργασίας. Όλοι οι υπολογιστές έχουν σύνδεση στο διαδίκτυο.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει τη διδασκαλία του Κεφαλαίου [36](#) του «Επιταφίου» του Θουκυδίδη και να έχει συζητήσει με τους μαθητές τους τον κοινό τόπο της αθηναϊκής αυτοχθονίας και τις ανακλάσεις του στο σήμερα. Επίσης, χρειάζεται να γνωρίζει να αξιοποιεί τα έγγραφα Google και να έχει συστηματικά προετοιμάσει όλους τους πόρους (ψηφιακά κείμενα, εικόνες και βίντεο) που θα χρησιμοποιήσουν οι μαθητές. Θα πρέπει εξάλλου να διαθέτει σχετική πείρα σε ομαδοσυνεργατικές τεχνικές μάθησης μέσω του υπολογιστή και να έχει ασκήσει προηγουμένως τους μαθητές του στις τεχνικές αυτές. Τέλος, απαραίτητη είναι η συστηματική και κριτική γνώση θεμάτων που σχετίζονται με τον μύθο της αυτοχθονίας των Αθηναίων και την κυκλοφορία του στα κείμενα και τις εικονογραφικές αναπαραστάσεις, καθώς επίσης να διαθέτει την ετοιμότητα να τροποποιήσει παγιωμένες αντιλήψεις για την αυτοχθονία που κυκλοφορούν ως αυτονόητες στα σχολικά εγχειρίδια και τα σχετικά βοηθήματα.

Οι μαθητές είναι απαραίτητο να διαθέτουν λογαριασμούς στο Google και να έχουν με λογαριασμούς τους εξασφαλισμένη πρόσβαση στα έγγραφα Google, όπου επεξεργάζονται σε ομάδες προδιαμορφωμένα αρχεία με φύλλα εργασίας και σχετικές οδηγίες. Θα πρέπει επίσης να έχουν αφομοιώσει την ύλη σχετικά με τον «Επιτάφιο» (Κεφ. [36](#)) του Θουκυδίδη και να επιθυμούν να δοκιμαστούν σε εναλλακτικές διδακτικές δοκιμές με τις ΤΠΕ στο μάθημα των αρχαίων ελληνικών. Πρόβλεψη του σεναρίου είναι να διαφέρουν, κατά το δυνατόν, ως προς τα γνωστικά τους στίλ, τα εθνοτικά, τα κοινωνικά και τα οικονομικά τους χαρακτηριστικά.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο αποτελεί πρόταση διδασκαλίας

Το σενάριο στηρίζεται

—



Το σενάριο αντλεί

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο σενάριο αυτό, με αφορμή την εκλογικευμένη μυθολογική αναφορά για την αυτοχθονία των Αθηναίων στον “Περικλέους Επιτάφιο” του Θουκυδίδη ([Κεφ. 36. 2-3](#)), οι μαθητές “αποφυσικοποιούν” τον μύθο που έλεγε ότι οι πολίτες της δημοκρατικής πόλης-κράτους “προέρχονταν από την ίδια τη γη” ή ότι “κατοικούσαν συνεχώς την ίδια γη” (εκδοχή του Θουκυδίδη), διερευνώντας την κατασκευασμένη - επινοημένη λειτουργία που διαδραμάτισε στη διαμόρφωση της ταυτότητας των Αθηναίων κατά τα αρχαία χρόνια, και εξακολουθεί να επηρεάζει την καταγωγή των Νεοελλήνων σήμερα. Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές συνεργάζονται σε ομάδες στο ανοιχτό ψηφιακό περιβάλλον των εγγράφων Google, για να δημιουργήσουν πρώτα ένα ερμηνευτικό λεξικό όρων για τον “αυτόχθονα”. Για το πετύχουν αυτό, ελέγχουν και συγκρίνουν στα λεξικά και τα σώματα κειμένων (αρχαιοελληνικά - μεσαιωνικά - νεοελληνικά) σημασίες και χρήσεις της λέξης και φέρνουν στο φως αναλογίες, διαφορές, αντιστροφές και ετεροσημίες της στο γλωσσικό παρελθόν και παρόν της Ελληνικής. Στη συνέχεια, οι μαθητές, δημιουργώντας συνεργατικά ένα εικονογραφημένο, μυθολογικό λεξικό της αθηναϊκής αυτοχθονίας, που περιλαμβάνει στοιχεία για τους βασικούς “πρωταγωνιστές” του σχετικού μύθου (θεότητες, μυθικούς βασιλείς και τόπους λατρείας), αποσυμβολοποιούν το “ρίζωμα” των Αθηναίων στη γη τους, που αναπαραστάθηκε ως τροφός-μητέρα και πατρίδα. Εξετάζοντας, ύστερα, διακειμενικά τη συμβιωτική σχέση μύθου και λόγου περί αυτοχθονίας σε αρχαιοελληνικά κειμενικά είδη (το Έπος, την Ιστορία, τη Ρητορική και την Τραγωδία), οι μαθητές αναδεικνύουν τη διπλή, ιδεολογική λειτουργία του σχετικού μύθου στον αθηναϊκό (και όχι μόνο) χρόνο: την “ομοιογενοποιητική” αφενός, που ένωνε τους ετερογενείς Αθηναίους, και τη “διαφοροποιητική” αφετέρου, η οποία τους διέκρινε αξιολογικά από τους “άλλους” (που θεωρούνται



“εισαγόμενοι” μέσα στην ίδια τους τη χώρα), δικαιολογώντας μάλιστα την “καλυμμένη” επιθετική συμπεριφορά απέναντί τους. Τέλος, αξιολογώντας τρόπους πρόσληψης και ερμηνείας σήμερα του “αυτόχθονα” Αθηναίου πολίτη, του μύθου του, των εικονογραφικών αναπαραστάσεών του, των σχετικών αρχαιοελληνικών κειμένων, και ελέγχοντας, γενικότερα, τη “θεαματική” προβολή του στο διαδίκτυο, οι μαθητές παίρνουν θέση για το αν, κατά πόσο και πώς οι Νεοέλληνες σήμερα υιοθετούν κριτική στάση απέναντι στους προγονικούς τους “αυτόχθονες” ή υποφέρουν από υψηλό πυρετό επίγνωσης ότι είναι γνήσια παιδιά τους.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ως προς το ερμηνευτικό και μεθοδολογικό πλαίσιο, το σενάριο αυτό στηρίζεται στη θέση ότι η αυτοχθονία, συνδέοντας τους ανθρώπους με τη γη σε μια σχέση γονέα, μητέρας και παιδιού, δεν αντανακλά βιολογικές σχέσεις συγγένειας, αλλά ότι αντίθετα είναι μια κατασκευασμένη-επινοημένη έννοια, που ορίζει και διαφοροποιεί εθνοτικές ταυτότητες. Η κατασκευή αυτή αποδίδει στα πολιτισμικά κριτήρια (τη γλώσσα, τη θρησκεία, την παιδεία, τις παραδόσεις), που συντελούν στον σχηματισμό της αυτοχθονίας, ιδιότητες φυσικές (Forsdyke 2012: 121-123). Έτσι, με το παράδειγμα της αθηναϊκής αυτοχθονίας στα κλασικά χρόνια, το οποίο επικαλείται ο ορθολογιστής Θουκυδίδης, μέσα από τη φωνή του Περικλή, στον “Επιτάφιο” (Κεφ. 36, 2-3), οι μαθητές στο σενάριο αυτό αναδεικνύουν τη χρήση του ως μέσου νομιμοποίησης της αθηναϊκής ηγεμονίας, που παρείχε στην αθηναϊκή ιδεολογία για την ιδιότητα του αθηναίου πολίτη μια χωρίς χρονικό περιορισμό θεμελίωση (Loraux 1992: 52).

Η διερεύνηση της αυτοχθονίας των αρχαίων Αθηναίων στο σενάριο δεν γίνεται μόνο, για να γνωρίσουν οι μαθητές τις πτυχές ενός αρχαιογνωστικού θέματος, αλλά κυρίως, για να προβληματιστούν για τη διαχρονική του εμβέλεια, ως μύθου που συνετέλεσε και συντελεί στη διαμόρφωση και της δικής τους ταυτότητας, όπως και



των άλλων, ανθρώπων, λαών, κρατών και εθνών. Στο πλαίσιο αυτό με την επιθετική της, διαφοροποιητική αιχμή, ο μύθος της αυτοχθονίας υποστήριξε συχνά στην ιστορία ρατσιστικές διακρίσεις. Οι μαθητές, πριν αρχίσουν το σενάριο αυτό, χρήσιμο είναι να πληροφορηθούν, στο πλαίσιο της διδασκαλίας του “Επιταφίου” του Θουκυδίδη ([Κεφ. 36](#), 2-3), για το πώς στη νεότερη ευρωπαϊκή ιστορία η γερμανική ταυτότητα των εθνικοσοσιαλιστών έπρεπε να αναζητηθεί στη συνέχεια μιας φυλής, παρούσας επί γερμανικού εδάφους από την αυγή των χρόνων. Και ότι αυτή η “συνέχεια” στηρίχθηκε στον ιστορικό Τάκιτο, ο οποίος το 98 μ. Χ. διατύπωσε μian ιδέα κληρονομημένη από τους Έλληνες:

“Πιστεύω ότι οι Γερμανοί είναι αυτόχθονες και δεν έχουν αναμιχθεί με αποίκους ή με φιλοξενούμενους, που προέρχονται από άλλους λαούς”.

Οι Γερμανοί, σημειώνει εδώ ο Charoutot (2012: 32), “έχουν γεννηθεί μόνοι τους (“αυτό-”), χωρίς προσθήκη, συμβολή ή μείξη με εξωγενείς πληθυσμούς, στη δική τους γη (χθών), όπως οι Αθηναίοι, οι οποίοι θεμελίωσαν τη συνείδηση της υπεροχής τους μεταξύ των ελληνικών λαών στην πεποίθηση ότι ήταν αυτόχθονες και όχι αλλογενείς άποικοι, όπως οι Λακεδαιμόνιοι για παράδειγμα που προήλθαν από την Κάθοδο των Δωριέων”. Πρόσθετες, σύγχρονες, εθνικιστικές και αποικιοκρατικές, αντιλήψεις και πρακτικές ανά τον κόσμο, που στηρίχθηκαν στην αρχαιοελληνική μυθολογία της αυτοχθονίας (Geschiere 2009, Dettienne 2005) έχουν επηρεάσει σημαντικά τον σχεδιασμό του προκειμένου σεναρίου.

Στο σενάριο αυτό οι προηγούμενοι όροι “πεποίθηση” (του Charoutot 2012) και “μυθολογία” (του Dettienne 2005) για την αυτοχθονία αντικαθίστανται από τον μύθο. Ο όρος “μύθος” συμπυκνώνει στο σενάριο τις ιστορίες που έλεγαν οι Αθηναίοι μεταξύ τους αλλά και στους “άλλους”, προκειμένου να εξηγήσουν την ταυτότητά τους (το ποιοι είναι) μέσα από την καταγωγή τους (το πού ήρθαν) (Forsdyke 2012: 124, Parker 1987: 182-183). Εξάλλου, στο σενάριο οι μαθητές απομυθοποιούν το μυθολογικό τρίγωνο “Γη - Εριχθόνιος/ Ερεχθέας - Αθηνά”, το οποίο, βυθίζοντας, με τις λέξεις, την εικόνα και με θρησκευτικές πρακτικές, τους



Αθηναίους στη δική τους γη, εξασφάλιζε την καθαρότητα και την ανωτερότητά τους έναντι των “άλλων” (επίσακτων, επήλυδων, μεταναστών, μιγάδων, μετοίκων) όχι μόνο σε τοπικό επίπεδο αλλά (με τη σταδιακή εμπλοκή στον μύθο ολοένα και περισσότερο, εκτός της Αθηνάς, ολυμπίων θεών) και σε πανελλήνιο. Έτσι, σταδιακά οι Αθηναίοι (όπως ο ρήτορας Ισοκράτης στον “Πανηγυρικό” του) μπορούσαν να επικαλεστούν, εκτός από την αυτοχθονία τους, τον Πανελληνισμό τους, για να ενώσουν τους Έλληνες εναντίον των “βαρβάρων” (Roy 2014: 246). Η Αθηνά-Αθήνα έτσι “έτρεφε”, σωματικά αλλά και πνευματικά, όλους τους Έλληνες .

Η αυτοχθονία, σκοπός είναι να καταλάβουν οι μαθητές ότι λειτούργησε ασφαλώς πολιτικά και ιδεολογικά, με την έννοια ότι λέξεις, εικόνες και πρακτικές αξιοποιήθηκαν, για να πουν κάτι για την Αθήνα ως πολιτική οντότητα, με ένα τρόπο ωστόσο που έλεγε ότι η Αθήνα επειδή, μεταξύ άλλων, είναι πολύ παλιά πόλη (το αρχαιότατο έθνος, κατά τον Ηρόδοτο), είναι και η ανώτερη μαζί με τους κατοίκους της, και ότι αυτό δεν είναι “ιδέα” των Αθηναίων αλλά η ίδια η “αλήθεια”. “Όσο αρχαιότερη είναι μια φυλή, τόσο καθαρότερη είναι και άλλο τόσο - θα προσθέσουμε εμείς - έχει εξευγενιστεί”, σημειώνει ο Dettienne (2005: 111). Εξάλλου, μύθος και λόγος, τουλάχιστον ως προς την αυτοχθονία, βρισκόντουσαν, παρά το τι συνήθως υποστηρίζεται, όχι σε μια σχέση προοδευτικής εξέλιξης (από τον μύθο στον λόγο) αλλά σε συμβιωτική σχέση (ο μύθος μέσα στον λόγο και αντίστροφα), αλληλοσυμπληρώνοντας δηλαδή ο ένας τον άλλο (Cohen 2000: 88-90). Και αυτό συμβαίνει, όπως διαπιστώνουν οι μαθητές στο σενάριο αυτό, στους “αποθησκευτικοποιημένους” επιταφίους λόγους, όπου ο μύθος μπορεί να εγκαταλείπεται, μερικώς τουλάχιστον, ωστόσο τη θέση της τροφού και Παρθένου θεάς Αθηνάς την παίρνει η “αποθεωμένη” δημοκρατική Αθήνα, μετασχηματίζοντας τους πολίτες της σε “αδέλφια”, μέσω της εξίσωσης της ισογονίας με την ισονομία. Σε αυτή την περίπτωση η αυτοχθονία, όπως και η αθηναϊκή δημοκρατία, λειτούργησε ως οδοστρωτήρας (Shapiro 1998: 131). Ο μύθος βέβαια της αθηναϊκής αυτοχθονίας, συνειδητοποιούν στο σενάριο οι μαθητές, είχε και έχει κόστος, προκαλώντας τη λήθη



της πραγματικής καταγωγής και της ιστορίας. Ο Rosivach (1987: 296) αναφέρει χαρακτηριστικά: *“η απουσία μνήμης των Αθηναίων για τη δική τους μετανάστευση μετασηματίστηκε σε θετική παραδοχή ότι κατοικούσαν ανέκαθεν στην Αττική”*.

Τι δεν προτείνει να συμβεί το σενάριο αυτό, ώστε να αναδειχθούν από τους μαθητές τα προηγούμενα; Πρώτα, αποφεύγει να υποδείξει ότι ο μύθος της αυτοχθονίας δεν ήταν, όπως και δεν είναι σήμερα, ενιαίος και μονοσήμαντος. Αντίθετα, οι μαθητές αντιλαμβάνονται ότι η αυτοχθονία πέρασε από την ομοιογενοποιητική της φάση (στα αρχαϊκά μέχρι τη κλασικά χρόνια), συνδέοντας κυρίως τους Αθηναίους μεταξύ τους, στη διαφοροποιητική της φάση (κατά τα κλασικά χρόνια, μετά κυρίως τους Περσικούς πολέμους), όπου διεκδίκησαν την ανωτερότητά τους από τους “άλλους”, για να υποχρεωθούν στο τέλος (κατά τα μετακλασικά χρόνια) να επιστρέψουν στην ομοιογενοποιητική φάση, έπειτα από τα απανωτά ολιγαρχικά πραξικοπήματα, τις τυραννίδες και τους εμφυλίους πολέμους (Forsdyke 2012). Τις ιστορικές αυτές φάσεις οι μαθητές ανιχνεύουν μέσω σχετικών κειμένων, τα οποία εξάλλου είναι δυνατόν, με κατάλληλη αξιοποίηση, να αναδείξουν, παρά τα όσα αναφέρουν τα αρχαιοελληνικά λεξικά, πως και η σημασία της λέξης “αὐτό-χθων” παρέμενε δίσημη, με προηγούμενη τη σημασία “είμαι /κατάγομαι από την ίδια γη” και επόμενη (στα κλασικά και έπειτα χρόνια) “είμαι/ προέρχομαι από την ίδια τη γη” (Rosivach 1987: 299-301). Το “αὐτό-”, δηλαδή, καθόρισε σε μεγάλο βαθμό τον αθηναϊκό “εαυτό”.

Ύστερα, το σενάριο αυτό προτείνει να αποφευχθεί η σύνδεση της αυτοχθονίας με την ηρεμία, την τάξη και αρμονία της αθηναϊκής δημοκρατίας. Γιατί το αντίθετο μάλλον συνέβαινε: ο μύθος της αυτοχθονίας αντανάκλούσε τους φόβους μάλλον για κοινωνικές ανατροπές, που θα μπορούσαν να ξεσπάσουν, μετά κυρίως τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη που ανακάτεψε γνήσιους Αθηναίους, ξένους και μέτοικους, στη δημοκρατική κοινωνία της Αθήνας (Connor 1994: 37-39). Γεγονός που επέβαλε το μέτρο του Περικλή, το 450-451 π. Χ., με το οποίο περιοριζόταν το δικαίωμα του πολίτη μόνο σε όσους είχαν και τους δύο γονείς γνήσιους Αθηναίους



πολίτες (Blok 2014: 270-272, Loraux 1992: 169). Αν οι μαθητές κατανοήσουν με το σενάριο αυτό ότι ακόμη και σήμερα το “ρίζωμα” ανθρώπων και ομάδων στη γη τους είναι και προϊόν κρίσεων (κοινωνικών, πολιτικών, ιδεολογικών) παρά φυσιολογική, νοσταλγική επιστροφή στη μητέρα-γη, θα ήταν κι αυτό κάποιο κέρδος.

Ως προς την υιοθετούμενη παιδαγωγική προσέγγιση, στον βαθμό που οι δραστηριότητες των μαθητών εκτελούνται στο προκείμενο σενάριο συνεργατικά, στα έγγραφα Google, τηρούνται οι γενικές αρχές της Συνεργατικής Μάθησης με την Υποστήριξη του Υπολογιστή (CSCL) (Stahl et. al. 2006), στις οποίες υπόκεινται στοιχεία από τις εποικοδομιστικές (κοινωνικές) προσεγγίσεις μάθησης (Crook 1994) και την “εγκαθιδρυμένη”/ situative μάθηση (Lave & Wenger 2005). Η μάθηση στο πλαίσιο αυτό αντιμετωπίζεται ως ενεργή διαδικασία που οικοδομείται προοδευτικά, μέσω της συνεργασίας των μαθητών, ενώ η γνώση προοδεύει μέσω της συμμετοχής σε ένα αυθεντικό κοινωνικό πλαίσιο, όπου οι μαθητές, με βάση τις κατάλληλες σχεδιαστικές επιλογές του εκπαιδευτικού, συνεργάζονται σε εικονικές κοινότητες πρακτικής, αξιοποιώντας υψηλού επιπέδου γνωστικές λειτουργίες, γραμματισμούς και δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων.

Οι ομάδες των μαθητών εκτελούν στο σενάριο συνολικά πέντε δραστηριότητες. Ως προς τον ειδικότερο τρόπο με τον οποίο συνεργάζονται, προϋποτίθεται ότι οι 24 μαθητές και μαθήτριες της Γ΄ τάξης ενός Λυκείου, με τη διαμεσολαβητική παρουσία του εκπαιδευτικού, διακρίνονται σε έξι ομάδες των τεσσάρων μελών, που χρήσιμο είναι να διαφέρουν ως προς το φύλο, τα κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους, τις γνωστικές τους ικανότητες και το στιλ μάθησης. Οι ομάδες, για να εκτελέσουν τις δραστηριότητές τους, συμβουλευονται ηλεκτρονικό φύλλο οδηγιών στα έγγραφα Google. Επειδή κάθε δραστηριότητα αποσκοπεί στη δημιουργία ενός επί μέρους έργου, το φύλλο οδηγιών είναι ένα για όλες τις ομάδες, περιλαμβάνει ωστόσο συμπληρωματικές μεταξύ τους εργασίες που εκτελεί κάθε ομάδα χωριστά. Έτσι οι μαθητές έχουν μπροστά τους τις εργασίες που εκτελούνται από όλες τις ομάδες σε μία δραστηριότητα. Από το ψηφιακό φύλλο



οδηγιών οι ομάδες παραπέμπονται στα ψηφιακά φύλλα εργασίας, που περιέχουν δεδομένα ενός προς επίλυση προβλήματος, αρχαιοελληνικά κείμενα με μεταφράσεις, ερωτήσεις του εκπαιδευτικού και πεδίο που το συμπληρώνουν με παρατηρήσεις και διαπιστώσεις τους οι ομάδες. Στον σχεδιασμό συνεργασίας των ομάδων έχει καταβληθεί προσπάθεια για τη στενή αλληλεξάρτηση και συνυπευθυνότητα των ομάδων, προκειμένου να προκύπτει κάθε φορά ένα ολοκληρωμένο αποτέλεσμα.

Σε κάθε δραστηριότητα οι ομάδες λειτουργούν διαδοχικά ως Γραμματικοί, Μυθογράφοι, Αρχαιολόγοι, Ανθρωπολόγοι και Κοινωνιολόγοι. Οι ρόλοι αυτοί αντιστοιχούν στο έργο που εκάστοτε επιτελούν. Αν επιθυμεί ο εκπαιδευτικός, μπορεί να καθορίσει στο εσωτερικό κάθε ομάδας ειδικούς ρόλους: α) του εκπροσώπου-συντονιστή, ο οποίος ανταλλάσσει απόψεις και απορίες για τη δραστηριότητα της ομάδας του είτε με τον εκπαιδευτικό είτε με μέλη άλλων ομάδων β) του πρακτικογράφου, ο οποίος καταγράφει/ σημειώνει εκκρεμή ζητήματα και αντιδράσεις της ομάδας τους στα ζητούμενα της δραστηριότητας, γ) του χειριστή, ο οποίος επεξεργάζεται το υλικό της ομάδας στα ψηφιακά περιβάλλοντα και μέσα, δ) του παρουσιαστή, ο οποίος αναλαμβάνει, όποτε ζητηθεί, την παρουσίαση του έργου της ομάδας του.

Τέλος, η αξιολόγηση του έργου των μαθητών γίνεται «διαμορφωτικά» από τον εκπαιδευτικό, τα επιμέρους κριτήρια της οποίας περιγράφονται παρακάτω. στο τέλος της περιγραφής κάθε δραστηριότητας.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να διαπιστώσουν, κρίνοντας διαθέσιμες σχετικές πηγές, πως η αυτοχθονία, τόσο στο αρχαιοελληνικό παρελθόν όσο και σήμερα, δεν αναφέρεται σε βιολογικές σχέσεις συγγένειας αλλά ότι συνιστά «μύθο», ο οποίος διαμορφώθηκε σταδιακά και χρησιμοποιήθηκε σε παραλλαγές, προκειμένου



να διαιωνίσει και να προωθήσει ταυτοτικές σχέσεις και μαζί αξιολογικές διακρίσεις των ανθρώπων σε “ανώτερους” και “κατώτερους.”

- Να αντιληφθούν ότι διαχρονικά ο μύθος της αυτοχθονίας λειτούργησε και λειτουργεί διπλά: “ομοιογενοποιητικά”, σφυρηλατώντας τους στενούς δεσμούς ενότητας μιας κοινότητας-εθνότητας, αλλά και “διαφοροποιητικά”, δικαιολογώντας συχνά επιθετικές συμπεριφορές απέναντι στον, υποδεέστερο και “μη καθαρό”, “άλλον.”
- Να κατανοήσουν ότι η έννοια του “αυτόχθονα”, παρά τον στερεότυπο χαρακτήρα της, υπήρξε και είναι έννοια ρευστή, λειτουργώντας ως μέσο αυτοπροσδιορισμού και ετεροπροσδιορισμού, η εμφάνιση και η εξέλιξη της οποίας ευνοείται, καλλιεργείται και διαδίδεται για συγκεκριμένους, πολιτικούς και ιδεολογικούς, λόγους.
- Να συνειδητοποιήσουν ότι οι ερμηνείες που δίνουν τα λεξικά δεν αντιστοιχούν επακριβώς με τις χρήσεις τους στα κείμενα και ότι οι σημασίες όρων, όπως ο «αυτόχθον», είναι συχνά αμφίσημες στη χρήση, που εξελίσσονται μέσα στον χρόνο και αλλάζουν το νόημά τους στα κειμενικά είδη και τον ιστορικό χρόνο.
- Να αντιμετωπίζουν τον μύθο της αυτοχθονίας από σύγχρονη, κριτική απόσταση και, αποκωδικοποιώντας τον, να υποδεικνύουν την κατασκευαστική του συμβολή στη συντήρηση, εδραίωση και προώθηση ανισοτήτων και σχέσεων εξουσίας.
- Να αναστοχαστούν ότι η διαχρονική εμβέλεια του μύθου του αυτόχθονα συνετέλεσε και συντελεί στη διαμόρφωση ταυτοτήτων, στην οποία περιλαμβάνεται και η δική τους, και ότι αποκρύπτει τον εκάστοτε άνισο, ιεραρχημένο χαρακτήρα τους, εμποδίζοντας μαζί την αναίρεσή τους.



Γνώσεις για τη γλώσσα

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να γνωρίσουν τη συγχρονική και διαχρονική εξέλιξη της σημασίας της λέξης “αυτόχθων”, καθώς επίσης το ευρύ πεδίο σημασιών (κυριολεκτικό και μεταφορικό, περιγραφικό και αξιολογικό) και αναφοράς της (σε ανθρώπους, καταστάσεις, χώρους και πράγματα).
- Να συστοιχίζουν τις σημασίες των λέξεων με τα κατάλληλα κειμενικά παραδείγματα, και αντίστροφα: να μπορούν να εντάξουν κειμενικά παραδείγματα σε γενικές σημασιολογικές κατηγορίες.
- Να αναγνωρίζουν τη διαφορετική χροιά που είχε και έχει η σημασία και η χρήση της λέξης “αυτόχθων” σε διαφορετικά κειμενικά είδη κατά την κλασική αρχαιότητα (ιστοριογραφία, ρητορική, τραγωδία), σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους, καθώς επίσης τη συνάρτησή της από τον ιδεολογικό κόσμο και την πρόθεση των συγγραφέων.
- Να προβληματιστούν για τα κενά, τα χάσματα και τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στους περιοριστικούς και συμπυκνωμένους αναγκαστικά ορισμούς που δίνουν τα λεξικά συστήνοντας τον «αυτόχθονα» και στις εφαρμοσμένες λειτουργίες του όρου στα κείμενα.
- Να ασκηθούν στη συγκριτική διερεύνηση των λέξεων της αυτοχθονίας, με τις εικόνες και τα πράγματα, ελέγχοντας τόσο την αμοιβαιότητά τους όσο και τα όρια της αυτοδυναμίας του.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές:

- Να ασκηθούν στη σύνθετη και ευέλικτη αξιοποίηση των ψηφιακών Λεξικών και των Σωμάτων Κειμένων της Αρχαίας, της Μεσαιωνικής και της Νέας Ελληνικής Γλώσσας, προσαρμόζοντας την έρευνά τους σε συγκεκριμένους στόχους και εστιασμένα ευρήματα που απαιτεί η εργασία τους.



- Να ενισχύσουν τις δεξιότητές τους στην επεξεργασία των πληροφοριών που απαντούν στο διαδίκτυο, καθώς επίσης στην κριτική τους αποτίμηση, ώστε να συντάσσουν με βάση αυτές προσωπικό και υπεύθυνο λόγο.
- Να κατανοήσουν ότι η παραγωγή υβριδικών και πολυτροπικών κειμένων δεν μειώνει, αλλά αυξάνει τη δυσκολία ως προς τη συνοχή και συνέχεια των μέσων, τα οποία πρέπει, με οικονομία και κατάλληλη επεξεργασία, να χρησιμοποιούνται.
- Να ανακαλύπτουν ουσιαστικές ερμηνευτικές σχέσεις ανάμεσα στα κείμενα και τις εικόνες, που αναπαριστάνουν εμπλουτίζοντας ή και παραλλάσσοντας το περιεχόμενό τους
- Να μετέχουν στο έργο και τον κόσμο των “ειδικών” δικαιολογώντας και ελέγχοντας τις απόψεις τους.
- Να προβαίνουν σε κριτικές ερμηνείες ως προς τον τρόπο με τον συλλαμβάνεται και προβάλλεται η αυτοχθονία στο διαδίκτυο σήμερα, μέσω διαφορετικών σημειωτικών πόρων (κειμένων, εικόνων ή βίντεο) ελέγχοντας το νόημά τους, τους τρόπους και τις τεχνικές πειθούς που χρησιμοποιούνται και εξηγώντας τους λόγους της επιβίωσής του σχετικού μύθου από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα.
- Να αποτιμούν την ποιότητα και να ασκούν υπεύθυνη κριτική στην ιδεολογική λειτουργία του διδακτικού λόγου ως προς την αρχαιοελληνική αυτοχθονία, που κυκλοφορεί στο διαδίκτυο σήμερα.
- Να εξασκηθούν στη συνεργατική παραγωγή υβριδικών κειμένων δουλεύοντας σε ομάδες, σε ανοιχτά ψηφιακά περιβάλλοντα, που επιβάλλουν την αλληλεξάρτηση και συνυπευθυνότητα των μελών της ομάδας για την παραγωγή ενός έργου.

Διδακτικές πρακτικές

Στο προκείμενο σενάριο αυτό οι μαθητές:



- προσεγγίζουν το μαθησιακό υλικό μέσω διαλογικών σχέσεων επικοινωνίας, μεταξύ τους ή με τον εκπαιδευτικό.
- εμπλέκονται σε διεργασίες αναλυτικές, συνθετικές, μεταγνωστικές και αξιολόγησης (είτε του δικού τους έργου είτε των άλλων).
- αναζητούν και εντοπίζουν πληροφορίες, για να τις επεξεργαστούν, μετασχηματίζοντάς τες σε δημιουργική και κριτική γνώση.
- μελετούν, κρίνουν και συγκρίνουν ηλεκτρονικά “κείμενα”, μονοτροπικά αλλά και πολυτροπικά, αποτιμώντας την ιδεολογία τους.
- δοκιμάζουν τις απαντήσεις τους, διορθώνοντας και συμπληρώνοντας ο ένας τον άλλον.
- κατευθύνονται, γενικότερα, στην αντικατάσταση των υπαρχουσών γνώσεων, αντιλήψεων και ταυτοτήτων τους με νέες, σε μια κατεύθυνση προοδευτική, κριτική και υποψιασμένη, πέρα από αυτό που νομίζουν ότι ισχύει και ότι μπορούν να κατορθώσουν.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το σενάριο απομυθοποιεί τη φράση του “Επιταφίου” του Θουκυδίδη (Κεφ. [36](#), 2-3) “τήν γὰρ χώραν οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες διαδοχῆ τῶν ἐπιγιγνομένων μέχρι τοῦδε ἐλευθέραν δι’ ἀρετὴν παρέδωσαν”, την οποία στις [Ερμηνευτικές Σημειώσεις](#) το σχολικό εγχειρίδιο ερμηνεύει ως εξής:

“Οἱ αὐτοὶ αἰεὶ οἰκοῦντες· ἓνας ἀπὸ τοὺς συνηθέστερους λόγους εθνικῆς υπερηφάνειας τῶν Ἀθηναίων ἦταν ἡ αυτοχθονία τους (κάτι που δημιουργεῖ στενότερες σχέσεις, μητέρας-παιδιῶν, ἀνάμεσα στη χώρα και τοὺς κατοίκους), που ἐπαιρνε ἰδιαίτερη σημασία σε ἀντιπαράθεση με τοὺς Σπαρτιάτες, που ἐγκαταστάθηκαν στη Σπάρτη ὕστερα ἀπὸ περιπλανήσεις”.

Μαζί με τις διακειμενικές παραπομπές της, στις οποίες παραπέμπονται δάσκαλοι και μαθητές, η ερμηνεία αυτή του σχολικού εγχειριδίου είναι απλώς



“διαπιστωτική”, που υπονοεί ότι οι Αθηναίοι, επειδή οι ίδιοι θεωρούσαν τους εαυτούς τους αυτόχθονες από παλιά, καμάρωναν για την ανωτερότητά τους αυτή απέναντι στους Σπαρτιάτες, που ήταν Δωριείς. Η πραγματικότητα, ωστόσο, είναι κάπως διαφορετική: η αυτοχθονία των Αθηναίων δεν ήταν παρά ένας μύθος, μια ιδεολογική κατασκευή, που συγκροτήθηκε μάλιστα αργά, γύρω στο 470 π. Χ., μετά την εισβολή των Δωριέων, για να δικαιολογήσει εκ των υστέρων (με την ανάκληση επιλεγμένων θρησκευτικών παραδόσεων και μυθολογικών εκδοχών) την ανωτερότητα των Αθηναίων απέναντι στους αντιπάλους τους (Rosivach 1987: 296-297). Και αυτό βέβαια δεν σήμαινε ότι οι Αθηναίοι ήταν πραγματικά αυτόχθονες, κάτι που αποσιωπάται στο σχολικό ερμηνευμα. Για αυτό και στο προκείμενο σενάριο διερευνάται πώς ακριβώς διαμορφώθηκε μέσα στον χρόνο η «συνήθεια» αυτή των Αθηναίων (δηλ. ποια ήταν ακριβώς τα στοιχεία από τα οποία αποτελούνταν και τα οποία τη συνόδευαν) και κυρίως, γιατί ο συγκεκριμένος αυτός «κοινός τόπος» αξιοποιούνταν από τους Αθηναίους τότε και συνεχίζει να αξιοποιείται, παραλλαγμένος, από τους Νεοέλληνες «απογόνους» τους μέχρι και σήμερα.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Αν το σχολείο αποτελεί έναν από τους βασικούς μηχανισμούς πολιτισμικής “ομοιογενοποίησης” (Λέκκας 1992: 118), το μάθημα της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας και Γραμματείας, ειδικότερα κείμενα, όπως ο «Επιτάφιος» του Θουκυδίδη, είναι πρόσφορο μέσο για τη διαμόρφωση κοινής εθνικής ταυτότητας στους σημερινούς μαθητές. Στην προοπτική αυτή, όπως οι Αθηναίοι του Περικλή άκουγαν αυτό που έπρεπε, καμαρώνοντας για την αυτοχθονία των προγόνων τους, για να συνεχίζουν να μάχονται εναντίον του Δωριέα ετερόχθονα Σπαρτιάτη και οι ίδιοι με «αρετή» υπερασπιζόμενοι με τη ζωή τους τα μοναδικά πεπραγμένα και ιδανικά της δημοκρατικής πόλης τους, έτσι και οι μαθητές σήμερα καλούνται έμμεσα με τη διαπιστωτική ανάγνωση του «Επιταφίου» να σκεφτούν και να πράξουν λίγο πολύ το ίδιο και ακολουθώντας το παράδειγμά τους να υπερασπίζονται το χόμα της πατρίδας τους απέναντι σε οποιαδήποτε υποδεέστερη απειλητική φυλή. Για να επιτευχθεί



απρόσκοπτα η συνέχεια αυτή, η αθηναϊκή πόλις-κράτος και η σημερινή πατρίδα χρειάζεται να επενδυθούν με περιεχόμενες ιδιότητες και λειτουργίες “φυσικές”, που είναι ενιαίες, διαχρονικές και αναλλοίωτες οντότητες, ενταγμένες μέσα σε έναν “άχρονο χρόνο”, εκτός ιστορίας.

Στο πλαίσιο αυτό η αυτοχθονία, αντί να θεωρείται μια μορφή επινοημένης παράδοσης, ένας μύθος, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, που αναπαρήγαγε (με διάφορες μορφές και παραλλαγμένες σημασίες και χρήσεις), σε συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους και για συγκεκριμένους λόγους, κοινωνικές και ιδεολογικές σχέσεις των Αθηναίων (ταυτοτικές και διαφοροποιητικές), εξιδανικεύεται σε πολιτισμικό μέγεθος και μετασχηματίζεται σε φυσιολογικό, εμπειρικό δεδομένο. «Η ουσιαστική λειτουργία του μύθου είναι να μεταμορφώνει την ιστορία σε φύση», γράφει ο Ρολάν Μπαρτ (1979: 227). Και ο μύθος της αυτοχθονίας λέει ότι, από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, οι “αυθεντικοί” σημερινοί Έλληνες έχουν γεννηθεί από γονείς και εκείνοι από γονείς και προγόνους, με τα ίδια ανά τους αιώνες “ελληνικά” αυτόχθονα χαρακτηριστικά, που σημαίνει ότι είχαν και έχουν από τη γέννησή τους σχέση φυσική ανάμεσά τους.

Με τη λογική αυτή, το “δίδαγμα” από τη «διαπιστωτική» ανάγνωση του «Επιταφίου» είναι ότι οι ταυτότητες των σημερινών μαθητών δεν είναι πολλές ετερογενείς, άνισες και ιεραρχημένες, αλλά, όπως των Αθηναίων του Περικλή, μία, κοινή, αδιάσπαστη, διαχρονικά αναλλοίωτη και ενιαία, αφού όλοι είμαστε παιδιά της ελληνικής γης, μητέρας και πατρίδας. Η μετακίνηση της αυτοχθονίας από την ιστορία στη φύση εμποδίζει τόσο τη σχέση των μαθητών με τον σύγχρονο, δικό τους κόσμο, όσο και τη γνωριμία τους με το ιστορικό παρελθόν, αφού και οι δύο κόσμοι, σε στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, τούς παρουσιάζονται στατικοί, εξιδανικευμένοι και αμετακίνητοι.

Με το προκείμενο σενάριο επιχειρείται λοιπόν η αναίρεση της προβληματικής αυτής διδακτικής κατάστασης, εφαρμόζοντας τη θέση ότι “ο αναγνώστης των μύθων οφείλει, για να μην επαναλαμβάνει απλώς τον ελληνικό λόγο, να αρνηθεί τον



εγκλωβισμό μέσα στον λόγο αυτόν” (Logaux 1992: 31) . Και το σενάριο αυτό αποκλίνει από τον ισχύοντα, θεωρητικό και διδακτικό, λόγο (Σταμουλάκης 2013), ο οποίος αρκείται σε διαπιστωτικές αναφορές, αποσιωπώντας το αξιολογικό και “παραμυθητικό” απόθεμα της αθηναϊκής αυτοχθονίας. Όσον αφορά, ειδικότερα, το πώς και το γιατί της αθηναϊκής αυτοχθονίας, υποδεικνύεται με το προκείμενο σενάριο ότι ο Θουκυδίδης, μαζί με άλλους ρήτορες (και όχι μόνο), εξίσωναν την αυτοχθονία με την αδιάλειπτη κατοχή του αττικού εδάφους από τους Αθηναίους, νόμιμους κατοίκους, σε αντίθεση με τους πολίτες άλλων πόλεων, τους Σπαρτιάτες για παράδειγμα, που ήταν μετανάστες μέσα στην ίδια τους τη χώρα. Ο μύθος αυτός δήλωνε την ενδελέχεια της αθηναϊκής εξουσίας μέσω των διαδοχικών γενεών (Logaux 1992: 70-71) καλώντας τους Αθηναίους να συνεχίζουν να πεθαίνουν για την υπεράσπιση της αττικής γης, που ήταν ταυτόχρονα μητέρα και πατρίδα.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Με την αξιοποίηση του διαδικτυακού περιβάλλοντος εργασίας των εγγράφων Google, των προσθέτων του ([Add ons](#)) και των υπηρεσιών του, παρέχεται η δυνατότητα στους μαθητές, με βάση ένα προδιαμορφωμένο πλαίσιο εργασίας (εδώ τα φύλλα οδηγιών και εν μέρει των φύλλων εργασίας), να συνεργάζονται στον ίδιο χρόνο, σχολιάζοντας στο πλαίσιο των ομάδων τις απόψεις τους, να διορθώνουν και να αναστοχάζονται το έργο τους και να δημοσιεύουν στο διαδίκτυο το τελικό προϊόν τους. Οι μαθητές συνεργάζονται, εξάλλου, σε ένα επαρκώς δομημένο, απλό, υπερκειμενικό αλλά και διαδραστικό, περιβάλλον, που δεν απαιτεί μακροχρόνια εξάσκηση, με βάση το οποίο μπορούν να χτίσουν τις εργασίες τους, ανταποκρινόμενοι στους συγκεκριμένους στόχους που πρέπει να επιτευχθούν (Denton 2012, Zhou et. al. 2012). Όσο για τον εκπαιδευτικό, μπορεί να παρατηρεί την εξέλιξη της πορείας τους ή να επεμβαίνει ως σύμβουλος και καθοδηγητής, όποτε χρειάζεται.



Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Θουκυδίδη, [Περικλέους Επιτάφιος](#), Ηλίας Σπυρόπουλος. Γ΄ τάξη Γενικού Λυκείου. Γενικής Παιδείας. Αθήνα: ΟΕΔΒ. 2010.

Θουκυδίδη [Περικλέους Επιτάφιος](#). Γ τάξη Γενικού Λυκείου. Γενικής Παιδείας. Μτφρ. Αγγ. Βλάχος. Αθήνα: ΟΕΔΒ. 2010, [Κεφ. 36-42](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

[Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα](#) [πηγή: Perseus Digital Library, Tufts University]:

- Πausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.27.3](#)
- Herodotus. [Ιστορίες, 8.44](#)
- Apollodorus. [Βιβλιοθήκη, 3.14.1](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.24.7](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.18.2](#).
- Apollodorus. [Βιβλιοθήκη, 3.14.6](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.26](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.26.5 & 6](#)
- Apollodorus. [Βιβλιοθήκη, 3.15.1-5](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.27.2](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.2.6](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.24.5](#)
- Hesiodus. [Θεογονία, 104](#)
- Herodotus. [Ιστορίες, 8.55](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.24.7](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.26.6](#)
- Pausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.28.4](#)
- Apollodorus. [Βιβλιοθήκη, 1.3.6](#)
- Euripides. [Ιων, 1](#)



- Πausanias. [Ελλάδος Περιήγησις, 1.14.6](#)

[Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα](#) [πηγή: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας]:

- Ηρόδοτος. [Ιστορίες, 4.197.1-2](#)
- Ηρόδοτος, [Ιστορίες, 8.73.1-3](#)
- Ηρόδοτος, [Ιστορίες, 1.172.1-2](#)
- Ηρόδοτος. [Ιστορίες, 7.61.1-3](#)
- Ηρόδοτος. [Ιστορίες, 8.144.1-2](#)
- Θουκυδίδης. [Ιστορία, 1.2.1-6](#) [Στο *ThucydidisHistoriae*. I–II. H.S. Jones & J.E. Powell, εκδ. 1942. 2η έκδ. Οξφόρδη: Clarendon Press. Ανατ. 1967–70]. [Μτφρ. Ε.Κ. Βενιζέλος. [1940] 1960. *Θουκυδίδου Ιστορία*. I–II. 2η έκδ. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας. (1η έκδ. Οξφόρδη: Oxford University Press)]. [Μτφρ. Ε. Λαμπρίδη. 1962. *Θουκυδίδου Ιστορία*. Πρόλογος, μετάφραση, σχόλια. Εισαγωγή: Ι.Θ. Κακριδής. I–IV. Αθήνα: Γκοβόστης]. [Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].
- *Ομήρου, Ιλιάδα. Μετάφραση*. Ι. Θ. Κακριδής - Ν. Καζαντζάκης. Αθήνα, 1955 [[B 546-554](#)].
- *Θουκυδίδου Ιστορία*. I–II. 2η έκδ. Μτφρ. Ε. Κ. Βενιζέλος. Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας, [1940] 1960. [[Θουκυδίδης. Ιστορία, 6.2.1-2](#)].
- Λυσίας. III, *Οι πανηγυρικοί του λόγος*. Μετάφραση περίληψη, σχόλια, ερμηνεία Γ.Α. Ράπτης. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, 2004. [[Κεφ. 3-70](#)].
- Πλάτων. *Μενέξενος ή επιτάφιος ηθικός*. Μτφρ. Ο. Περδικίδης. Αθήνα: Κάκτος, 1993. [[237b3-246b](#)].
- Δημοσθένης. *Επιτάφιος*, [Κεφ. 4-31](#). Τα κεφ. 4-24 προέρχονται από το *Ανθολόγιο Αρχαίων Ελληνικών Κειμένων*. Μτφρ. Α. Τυφλόπουλος – Επιμ. Δ. Ιακώβ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2006. Τα κεφάλαια 25-31 προέρχονται από το *Οι επιτάφιοι λόγοι της ελληνικής αρχαιότητας*. Μτφρ., Επιμ. Θ. Γ. Μαυρόπουλος. Αθήνα: εκδ. “Πόντος”, 2007.
- Υπερείδης. *Επιτάφιος*, [1-9, & 10-40](#) [[10-17](#)]. Τα κεφάλαια 1-9 & 10-40



προέρχονται από το Μαυρόπουλος, Θ. Γ. *Οι επιτάφιοι λόγοι της ελληνικής αρχαιότητας*. Αθήνα: εκδ. "Πόντος", 2007. Τα κεφάλαια 10-17 προέρχονται από το *Ανθολόγιο Αρχαίων Ελληνικών Κειμένων*. Μτφρ. Α. Τυφλόπουλος – Επιμ. Δ. Ιακώβ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, 2006.

- Ισοκράτης. *Πανηγυρικός- Φίλιππος*. Μτφρ., εισ., σημ., Στ. Μπαζάκου-Μαραγκουδάκη. Β΄ Γυμνασίου. Αθήνα: ΟΕΔΒ, 1967 [Κεφ. [21-25 & 47-50](#)].
- Ευριπίδης. *Ιων*. Μτφρ.: Θ. Γ. Μαυρόπουλος. Θεσσαλονίκη: Ζήτρος, 2008 [[258-280, 585-592, 654-663](#)].
- Ευριπίδης. *Αποσπάσματα*. 2. Μτφρ. Φιλολογική Ομάδα Κάκτου, 2003 [*Ερεχθείς*, [1-55](#)].

Υποστηρικτικό / εκπαιδευτικό υλικό

Βίντεο

- [Θεά Αθηνά – Προσωνύμια](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 4'16''. El Athena].
- [Αθηνά και Αφροδίτη, Η Σοφία και το Κάλλος \(α'\)](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 13'33''. Σειρά Ντοκιμαντέρ ΕΡΤ: Στα Μονοπάτια των Θεών].
- [Αθηνά και Αφροδίτη, Η Σοφία και το Κάλλος \(β'\)](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 12'40''. Σειρά Ντοκιμαντέρ ΕΡΤ: Στα Μονοπάτια των Θεών].
- [Ιστορία-Βιολογία-Αυτοχθονία. Το dna των Ελλήνων](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 8'27''. Με αφορμή το δημοσίευμα του περιοδικού «Ταχυδρόμος». 08/11/2007].
- [Η ονομασία της πόλης των Αθηνών](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 3'12''].
- [Η Γενετική Ιστορία των Κατοίκων της Ελλάδας: Το DNA των Ελλήνων](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 50'. Ομιλία από την Ημερίδα «Ας ξανασυστηθούμε όλοι οι Έλληνες». 11/06/2123].
- [Το αυτόχθον και μέγαν Γένος](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 7'13''. Κείμενα: Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, Άκρατος Αετός. Μουσική: Groove Addicts, AudioMachine. 27/01/2013].



- [Τι λέει ο Ισοκράτης & πώς τον ερμηνεύουν κάποια σήμερα](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 3'16''. 19/02/2011].
- [Αυτόχθονες, έλληνες θεοί ή εισαγόμενα προϊόντα;](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 2'54''. 03/05/2009].
- [Ελληνική γλώσσα και ινδοευρωπαϊκή απάτη](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 11'42''. 20/03/2012].
- [Ο Ισοκράτης για την αυτοχθονία των Ελλήνων](#) [πηγή: YouTube. Διάρκεια: 1'31''. 22/07/2013].

Ιστοσελίδες

- [Επιτομή του Μεγάλου Λεξικού της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας των H.G. Liddell & R. Scott \(εκδ. Πελεκάνος 2007\)](#) [πηγή: Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Μνημοσύνη. Ψηφιακή Βιβλιοθήκη της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας](#) [πηγή: Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Συμφραστικός Πίνακας Λέξεων του Ανθολογίου Αττικής Πεζογραφίας](#) [πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Επιτομή Λεξικού Κριαρά](#) [πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Λεξικό της κοινής νεοελληνικής](#) [πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Σώμα Νέων Ελληνικών Κειμένων](#) [πηγή: Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα].
- [Βικιλεξικό](#) [Ελεύθερο Διαδικτυακό Λεξικό].
- [Perseus: Word frequency information for αυτόχθων](#) [πηγή: Greek Word Study Tool. Perseus Digital Library. Tufts University].
- [ΥΣΜΑ](#) [Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων της Ακρόπολης].
- [Παρθενών \(Αρχαιολογία της Πόλης των Αθηνών\)](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].
- [Χρυσελεφάντινο άγαλμα της Αθηνάς Παρθένου \(περ. 440-438 π. Χ.\) \[Αρχαιολογία της πόλης των Αθηνών\]](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].



- [Ερεχθείο \(Η Ακρόπολις των Αθηνών\)](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].
- [Πανδρόσειον \(Αρχαιολογία της Πόλης των Αθηνών\)](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].
- [Παρθενών \(Αρχαιολογία της Πόλης των Αθηνών\)](#) [πηγή: Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών].
- [Από τη Βιβλιοθήκη του Απολλόδωρου](#) [πηγή: Ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Περσέα. Perseus Digital Library. Tufts University].
- [Άγλαυρος](#) [πηγή: Θεογονία. Ονομάτων Επίσκεψις].
- [Η θεά Αθηνά \(παίγνιο\)](#) [πηγή: Εφαρμογή του Μουσείου Ακρόπολης. 2010. Σχεδιασμός-Ανάπτυξη Εφαρμογής: Γ. Κουτσούκος. Γενική Επιμέλεια Εφαρμογής: Χατζηασλάνη Κ., Αντωνιάδης Κ. Χορηγία του Ιδρύματος Μποδοσάκη].
- [Μια μέρα στην Ακρόπολη. Αναζητώντας τη Θεά Αθηνά](#) [πηγή: Αποθετήριο Εκπαιδευτικού Περιεχομένου για την Ακρόπολη. Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης].
- [Ερεχθείο](#) [πηγή: Αποθετήριο Εκπαιδευτικού Περιεχομένου για την Ακρόπολη. Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης].
- [Πάμε στον περίπατο της Ακρόπολης](#) [πηγή: Υπηρεσία Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης. Α΄ Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης. Υπουργείο Πολιτισμού].
- [Παρθενώνας - Ανατολική ζωφόρος - λίθος V](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].
- [Ερεχθείο](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].
- [Εριχθόνιος-Ερεχθείο](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].



- [Κέκροπας](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].
- [Παρθενώνας, Δυτικό αέτωμα, Κέκρωψ-Πάνδροσος](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].
- [Ο Κέκροπας](#) [«Ελληνικός Πολιτισμός». Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].
- [Εριχθόνιος](#) [πηγή: P. Grimal, *Λεξικό της ελληνικής και ρωμαϊκής μυθολογίας*, επιμ. ελλ. έκδ. Β. Ατσαλος, University Studio Press, Θεσσαλονίκη 1991].
- [Αθηνά](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Άγλαυρος](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Ακρόπολη των Αθηνών](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Αρρηφόρια](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Αρρηφόριον](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Ερεχθεύς](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Εριχθόνιος \(Βικιπαίδεια\)](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Ο της Αγραύλου εφήβων όρκος](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Γη/Γαία](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Ήφαιστος](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [Πάνδροσος](#) [πηγή: Βικιπαίδεια].
- [“Αυτοχθονία - ιθαγένεια”](#) [πηγή: Άρθρο της εφημερίδας Ελευθεροτυπία (έντυπη έκδοση) στις 28/01/2010].
- [Το αίνιγμα του Παρθενώνα](#) [πηγή: Άρθρο της εφημερίδας Το Βήμα (International Edition) στις 28/01/2014].
- [Erechtheus](#) [πηγή: Princeton University Press].
- [Ερεχθεύς](#) [πηγή: Ancient Greek Cities].
- [Κέκρωψ](#) [πηγή: Ancient Greek Cities].
- [Ναός του Ηφαίστου](#) [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].



- [Ισοκράτης](#) [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].
- [Αρρηφόρια](#) [πηγή: Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού].
- [Η λατρεία των φιδιών στην αρχαία Ελλάδα](#) [πηγή: Scribd].
- [Η σχέση της Αθήνας και της Θήβας με την Αίγυπτο](#) [πηγή: Scribd].
- [Θεά Αθηνά](#) [πηγή: Scribd].
- [Επιτάφιος: ανάλυση](#) [πηγή: Scribd].
- [Θουκυδίδης Περικλέους Επιτάφιος](#) [πηγή: Scribd].
- [Τι λέει πραγματικά ο Ισοκράτης για τους μετέχοντες της Ελληνικής παιδείας](#) [πηγή: Scribd].
- [Η μυθολογική παράδοση της γενεαλογίας του Έλληνα](#) [πηγή: Scribd].
- [Πατρίδα γη](#) [πηγή: Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Καστοριάς].
- [Ήφαιστος](#) [πηγή: Scribd].
- [Γενεαλογικό δένδρο βασιλέων της Αττικής](#) [πηγή: Ιστολόγιο Ιστορία-Αρχαιολογία].
- [Έχει σημασία η αυτοχθονία; Αυτοχθονία αμώμου συλλήψεως](#) [πηγή: Ιστολόγιο Φυλετικά. Μελέτη της Φυλετικής Ανθρωπολογίας].
- [Ο σύγχρονος μύθος της “Μαύρης Αθηνάς”](#) [πηγή: Ανακοίνωση του Ρέλλου Μιχαήλ στις 30/5/2000 στο Γ’ Πανελλήνιο Συνέδριο Φιλοσοφίας με θέμα “ΑΘΗΝΑ & ΕΣΠΕΡΙΑ”].
- [Η Ελληνική Γλώσσα και ο μύθος των Ινδοευρωπαίων](#) [πηγή: Ιστοσελίδα του Δ. Χαλιβελάκη, Γενικού Γραμματέα της Εταιρείας Ελλήνων Λογοτεχνών].
- [Έλληνες αυτόχθονες ή ετερόχθονες. Το ζήτημα της καταγωγής των Ελλήνων](#) [πηγή: Ιστότοπος Ιδεογραφήματα].
- [Απ’ τα χώματα βγαλμένοι, ένας αρχαίος σύγχρονος μύθος](#) [πηγή: Προσωπικός δικτυακός τόπος του Β. Συμεωνίδη. Από το συλλογικό τόμο, *Μύθοι και ιδεολογήματα στη σύγχρονη Ελλάδα*, (πρακτικά επιστημονικού



συμποσίου, 23-24 Νοεμβρίου 2005), Εταιρεία Σπουδών, Αθήνα 2007 και *Φιλολόγος*, 125/ 2006: 433-441].

- [Περί καταγωγής των Ελλήνων](#) [πηγή: Ανδρομέδια].
- [Βασιλείς της Αρχαίας Αθήνας](#) [πηγή: Ελεύθερο Διαδικτυακό Λεξικό Εννοιών].
- [Ιστορία της Αρχαίας Αθήνας. Ο Μύθος](#) [πηγή: Δίοδος].
- [Ο Μύθος της Αρχαίας Αθήνας](#) [πηγή: Ιστολόγιο Ταξίδι στην Αρχαία Ελλάδα].
- [Οι “Αυτόχθονες”](#) [πηγή: Χείλων. Ιστολόγιο Ιστορικών Αναδρομών].
- [Η ιστορία της Αρχαίας Αθήνας](#) [πηγή: Scribd].
- [Η τέχνη στην Ελλάδα](#) [πηγή: Ιστολόγιο Art-Hellas].
- [Φιδάνθρωποι \(Ερπετόμορφοι\) και η πάλη για την κατάκτηση της Γαίας-Χθών](#) [πηγή: Πολιτιστικός Σύλλογος Ελικών].
- [Το Ερεχθείο και οι μύθοι γύρω από τον ναό](#) [πηγή: Ελληνικό Αρχείο].
- [Επιτάφιος, κεφ. 36](#) [πηγή: Φιλολογικά. Ένα ιστολόγιο για μαθητές και για όσους αγαπούν τη μάθηση].
- [Ο Επιτάφιος του Περικλή](#) [πηγή: Hellenica. Ελληνικά].
- [Περικλέους Επιτάφιος](#) [πηγή: Ιδρυματικό Αποθετήριο Πανεπιστημίου Πελοποννήσου].
- [Τα Ελληνικά](#) [πηγή: Ιστολόγιο «Τα Ελληνικά»].
- [Ισοκράτης και ελληναράδικη κοπτοραπτική](#) [πηγή: Ιστολόγιο Νίκου Σαραντάκου].
- [Η οικουμενικότητα του ελληνικού πνεύματος με όχημα τη γλώσσα](#) [πηγή: Ιστολόγιο Η Γλώσσα].
- [Ισοκράτης “Πανηγυρικός” 50. “Τι σημαίνει Έλληνας”](#) [πηγή: Ανάδραση].
- [Τα παιδιά της Αθηνάς](#) [πηγή: Flickr].
- [Ο Ισοκράτης και η αλήθεια](#) [πηγή: Ιστολόγιο].
- [Περικλέους Επιτάφιος. Παρουσίαση 36](#) [πηγή: Παρουσίαση Διαφανειών (PowerPoint) στο slideshare.net].



- [Κεκροπίδες, τα παιδιά του Κέκροπα \(αρχείο Word\)](#)
- [Γαία](#)
- [Κέκρωψ \(ευ πράττειν\)](#)

Διδακτική πορεία/ στάδια/ φάσεις

Φάση 1η: «Προερχόμενοι “από την ίδια τη γη”, ή “από την ίδια γη;»

Δραστηριότητα 1^η. Τίτλος: «Ερμηνευτικό λεξικό του αυτόχθονα και της αθηναϊκής αυτοχθονίας». Ρόλοι: μαθητές. Πόροι: Λεξικά και Σώματα Κειμένων (“Ψηφίδες” - “Πύλη για την Ελληνική Γλώσσα”), διαδίκτυο, “Περσέας”, έγγραφο Google. Χώρος: εργαστήριο πληροφορικής. Διάρκεια: δύο διδακτικές ώρες.

Περιγραφή: Οι μαθητές, χωρισμένοι σε έξι ομάδες των τεσσάρων, με βάση το ψηφιακό **Φύλλο Οδηγιών** του εκπαιδευτικού (στα έγγραφο Google), ερευνούν, ως Γραμματικοί, σημασίες και χρήσεις της λέξης “αυτόχθων” (διαχρονικά και συγχρονικά) σε ηλεκτρονικά λεξικά και σε σχετικά Σώματα Κειμένων. Στη συνέχεια, καταγράφουν τα ευρήματά τους σε ψηφιακό Φύλλο εργασίας με προδιαμορφωμένους Πίνακες (στα έγγραφο Google) και καταλήγουν σε διαπιστώσεις ως προς τη σημασία και τη χρήση του όρου “αυτόχθων” στα αρχαία, μεσαιωνικά και νέα ελληνικά. Υπολογίζονται, σε κάθε περίπτωση, οι σημασίες και οι χρήσεις των συνωνύμων, των αντωνύμων και των παράγωγων της λέξης “αυτόχθων” τόσο στη συγχρονική όσο και στην ιστορική εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας. Τελικό προϊόν των εργασιών των έξι ομάδων είναι η δημιουργία ενός ψηφιακού ερμηνευτικού λεξικού, που περιλαμβάνει σημασίες και χρήσεις της έννοιας “αυτόχθων” και γενικότερα της αυτοχθονίας στην ιστορική διαδρομή της ελληνικής γλώσσας. Οι εργασίες των έξι ομάδων για τη δημιουργία του ψηφιακού λεξικού λειτουργούν συμπληρωματικά. Συγκεκριμένα:

Η 1η ομάδα ερευνά τις σημασίες και τις παραλλαγές της αρχαιοελληνικής λέξης “αυτόχθων” (στην “Επιτομή του Αρχαιοελληνικού λεξικού των Liddell-Scott). Ελέγχει την εξέλιξη της σημασίας της σχετικής έννοιας στα αρχαία χρόνια και κυρίως τις ασυμβατότητες που παρατηρούνται ανάμεσα στον ορισμό της λέξης στα λεξικά και τις χρήσεις της στα κλασικά κείμενα, επισημαίνοντας την αμφίσημη και,



γενικότερα, τη ρευστή σημασία. Συμπληρώνει, με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google και προβαίνει στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων (γενικών αλλά και ειδικών, κυρίως ως προς τον τρόπο που δηλώνεται η αυτοχθονία στον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη, 2.36, 2-3).

Η 2^η ομάδα ερευνά τη σημασία και τις χρήσεις του όρου “αυτόχθων” στα αρχαία ελληνικά, επαγωγικά, μεταβαίνοντας από παραδειγματικές χρήσεις του σχετικού όρου σε δέκα ενδεικτικά αποσπάσματα της ψηφιακής βιβλιοθήκης του «Περσέα» στις σημασίες που δίνονται στην Επιτομή του Αρχαιοελληνικού λεξικού των LS. Συγκρίνοντας χρήσεις και σημασίες, συμπληρώνει, με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google και προβαίνει στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων (γενικών αλλά και ειδικών, κυρίως ως προς τον τρόπο που δηλώνεται η αυτοχθονία στον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη, 2.36, 2-3).

Η 3^η ομάδα ερευνά τη σημασία και τις χρήσεις του όρου “αυτόχθων” στο λεξικό της Μεσαιωνικής Ελληνικής Γλώσσας “Επιτομή Λεξικού Κριαρά”, συγκρίνοντας σημασίες και παραδειγματικές χρήσεις της σχετικής έννοιας στη μεσαιωνική ελληνική με αυτές που περιέχονται στην Επιτομή του Αρχαιοελληνικού λεξικού των LS και τα αρχαιοελληνικά Σώματα Κειμένων των Ψηφίδων και της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Συμπληρώνει, με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google και προβαίνει στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων (γενικών αλλά και ειδικών, κυρίως ως προς τον τρόπο που δηλώνεται η αυτοχθονία στον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη, 2.36, 2-3).

Η 4^η ομάδα ερευνά τη σημασία και τις χρήσεις του όρου “αυτόχθων” στο Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής και ενδεικτικά στα Σώματα Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Συγκρίνει σημασίες και χρήσεις ανάμεσα στα αρχαία και τα νέα ελληνικά και συμπληρώνει με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το



Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google, προβαίνοντας στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων (γενικών αλλά και ειδικών, κυρίως ως προς τον τρόπο που δηλώνεται η αυτοχθονία στον «Επιτάφιο» του Θουκυδίδη, 2.36, 2-3).

Η 5η ομάδα ερευνά τη σημασία και τις χρήσεις του όρου “αυτόχθων” συστηματικά στα Σώματα Νεοελληνικών Κειμένων της Πύλης για την Ελληνική Γλώσσα. Συγκρίνει σημασίες και χρήσεις της λέξης στα τρία διαφορετικά Σώματα Κειμένων, εξηγεί αναλογίες και κυρίως διαφορές και συμπληρώνει, με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google, προβαίνοντας στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων.

Τέλος, η 6η ομάδα ερευνά τη σημασία και τις χρήσεις του όρου “αυτόχθων” σε τρία λεξικά, στο Βικιλεξικό, στην Επιτομή του Λεξικού των LS και το Λεξικό της Κοινής Νεοελληνικής, εντοπίζοντας χαρακτηριστικές διαφορές ως προς τη σημασία και τη χρήση της λέξης “αυτόχθων” στα τρία λεξικά. Συμπληρώνει με βάση τα ζητούμενα του Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα στα έγγραφα Google, προβαίνοντας στη σύνταξη σχετικών διαπιστώσεων.

Από την εκτέλεση των έξι προηγούμενων δραστηριοτήτων των έξι ομάδων αναμένεται να διαπιστωθεί γενικά από τους μαθητές ότι: ο όρος «αυτόχθων» και γενικότερα η αυτοχθονία στην ιστορική διαδρομή της ελληνικής γλώσσας περιγράφει, ομοιογενοποιεί και διαφοροποιεί ομάδες ανθρώπων σταδιακά, σε μια προοπτική εξαιρετικά πολλαπλασιαστική (όσο προχωρούμε από τα αρχαία στα νεότερα χρόνια), σύνθετη, ρευστή και δίσημη, ανάλογα με τις εκάστοτε περιόδους, τα κειμενικά είδη και τα ειδικότερα συμφραζόμενά τους.

Αξιολόγηση: οι μαθητές αξιολογούνται ως προς την κατάλληλη αντιστοίχιση και τη σύγκριση σημασιών με παραδείγματα στα λεξικά και τα σώματα κειμένων, τον εντοπισμό των κατάλληλων συνωνύμων και αντωνύμων με τα παραδείγματα τους,



την ευστοχία και πληρότητα των διαπιστώσεων τους, την επαγωγική και παραγωγική τους ικανότητα στην ανάλυση των δεδομένων και τη σύνθεση των διαπιστώσεών τους, την κριτική αντιμετώπιση των πηγών πληροφόρησης, τον βαθμό και την ποιότητα κατανόησης της διακύμανσης της έννοιας «αυτόχθων» μέσα στο χρόνο.

Δραστηριότητα 2η. Τίτλος: «Εικονογραφημένο μυθολογικό λεξικό του αυτόχθονα και της αθηναϊκής αυτοχθονίας: σύνταξη λημμάτων». Ρόλοι: μαθητές. Πόροι: επιλεγμένες ιστοσελίδες από το διαδίκτυο, “Περσέας”, έγγραφο Google. Χώρος: εργαστήριο πληροφορικής. Διάρκεια: δύο διδακτικές ώρες.

Περιγραφή: Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές, χωρισμένοι σε έξι ομάδες των τεσσάρων, με βάση ψηφιακό **Φύλλο Οδηγιών** του εκπαιδευτικού (στα έγγραφο Google), ανατρέχουν, ως Μυθογράφοι, σε επιλεγμένες πηγές από το διαδίκτυο και συντάσσουν τα λήμματα ενός εικονογραφημένου μυθολογικού λεξικού, που περιλαμβάνει αναφορές στους “πρωταγωνιστές” του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας. Τα λήμματα τεκμηριώνονται με στοχευμένες παραπομπές σε συγκεκριμένα αρχαιοελληνικά κείμενα. Το μυθολογικό αυτό λεξικό, που συμπληρώνοντας το προηγούμενο ερμηνευτικό του αυτόχθονα δείχνει τη διαμόρφωση του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας στην ελληνική αρχαιότητα, συμπληρώνεται με την επόμενη δραστηριότητα, όπου οι μαθητές, ως Αρχαιολόγοι, το εμπλουτίζουν με εικονογραφικές αναπαραστάσεις του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας και προβαίνουν σε τελικές διαπιστώσεις. Κάθε ομάδα, μετά την αναζήτηση και επεξεργασία των σχετικών πηγών που της αναλογεί, συμπληρώνει, με βάση τα ζητούμενα του ψηφιακού Φύλλου Οδηγιών, το Φύλλο εργασίας με τον προδιαμορφωμένο σχετικό Πίνακα του λεξικού στα έγγραφο Google. Οι εργασίες των έξι ομάδων λειτουργούν συμπληρωματικά. Συγκεκριμένα:

Η 1η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφο Google), ανατρέχει σε συγκεκριμένες πηγές στο διαδίκτυο, που αναφέρονται γενικά στην Ακρόπολη και την Άγλαυρο / Αγλαυρίδες, επεξεργάζεται τις σχετικές πληροφορίες επιλέγοντας τις πλέον κατάλληλες, ώστε να αξιοποιηθούν στη



συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google, για τα δύο λήμματα του λεξικού “Ακρόπολη” και “Άγλαυρος / Αγλαυρίδες”.

Η 2η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), ανατρέχει σε συγκεκριμένες πηγές στο διαδίκτυο, που αναφέρονται γενικά στην Αθηνά και τις Αρρηφόρους, επεξεργάζεται τις σχετικές πληροφορίες, επιλέγοντας τις πλέον κατάλληλες, ώστε να αξιοποιηθούν στη συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google, για τα δύο λήμματα του λεξικού “Αθηνά” και “Αρρηφόροι”.

Η 3η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), ανατρέχει σε συγκεκριμένες πηγές στο διαδίκτυο, που αναφέρονται γενικά στον Εριχθόνιο / Ερεχθέα και τους / τις Ερεχθείδες, επεξεργάζεται τις σχετικές πληροφορίες επιλέγοντας τις πλέον κατάλληλες, ώστε να αξιοποιηθούν στη συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google, για τα τρία λήμματα του λεξικού “Εριχθόνιος”/ “Ερεχθέας” και “Ερεχθείδες”.

Η 4η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), ανατρέχει σε συγκεκριμένες πηγές στο διαδίκτυο, που αναφέρονται γενικά στον Γη/ Γαία και τον Ήφαιστο, επεξεργάζεται τις σχετικές πληροφορίες, επιλέγοντας τις πλέον κατάλληλες, ώστε να αξιοποιηθούν στη συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google, για τα δύο λήμματα του λεξικού “Γη/Γαία” και “Ήφαιστος”.

Η 5η ομάδα, με βάση το Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), ανατρέχει σε συγκεκριμένες πηγές στο διαδίκτυο, που αναφέρονται γενικά στον Κέκροπα, τους/ τις Κεκροπίδες και την Πάνδροσο, και επεξεργάζεται τις σχετικές πληροφορίες, επιλέγοντας τις πλέον κατάλληλες, ώστε να αξιοποιηθούν στη συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google, για τα τρία λήμματα του λεξικού “Κέκροπας”, “Κεκροπίδες” και “Πάνδροσος”.

Τέλος, η 6η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), που περιλαμβάνει κατάλογο παραπομπών σε αποσπάσματα αρχαιοελληνικών κειμένων του “Περσέα” και τα οποία αναφέρονται σε διάφορες μυθολογικές όψεις της αυτοχθονίας των Αθηναίων, μελετά τα σχετικά κείμενα



επιλέγοντας τα πλέον κατάλληλα, ώστε να αξιοποιηθούν στη συμπλήρωση Πίνακα στα έγγραφα Google (πεδίο: “Κείμενα-Πηγές”). Η ομάδα αυτή συμπληρώνει με αναφορές στα αρχαιοελληνικά κείμενα-πηγές όλα σχεδόν τα λήμματα του μυθολογικού λεξικού που συντάσσουν οι υπόλοιπες πέντε ομάδες.

Από την εκτέλεση των έξι προηγούμενων δραστηριοτήτων των έξι ομάδων αναμένεται να γνωρίσουν οι μαθητές το μυθολογικό υπόστρωμα πάνω στο οποίο στηρίχθηκε ο λόγος για τον αυτόχθονα και την αθηναϊκή αυτοχθονία. Αναμένεται ειδικότερα από τους μαθητές να υποδείξουν ότι το μυθολογικό αυτό υπόστρωμα αποτελούνταν αρχικά από ένα πυρήνα πρωταγωνιστών (τη Γη, τον Εριχθόνιο/ Ερεχθέα και τη θεά Αθηνά), βρισκόταν ωστόσο και αυτό, όπως ο λόγος, σε μια συνεχή, υπό διαμόρφωση και επινοημένη στη διάρκεια του χρόνου διαδικασία, σύνθετη, ρευστή και ετερόκλητη. Αναμένεται τέλος να προβούν οι μαθητές σε αντιστοιχίσεις του μυθικού λόγου με θρησκευτικοπολιτικές αθηναϊκές πρακτικές, το κέντρο των οποίων ήταν η Ακρόπολη και συγκεκριμένα μνημεία της.

Αξιολόγηση: οι μαθητές αξιολογούνται ως προς το κατά πόσο και πώς, μέσα από τις γενικές πληροφορίες που εντοπίζουν στο διαδίκτυο, μπορούν να επιλέξουν εκείνες που ταιριάζουν στο συγκεκριμένο έργο που επιτελούν. Δοκιμάζονται επίσης ως προς την ικανότητά τους να μην αντιγράφουν απλώς τις πληροφορίες από το διαδίκτυο αλλά να τις επεξεργάζονται και να συντάσσουν προσωπικό λόγο. Ειδικότερα, να αντιμετωπίζουν τον αθηναϊκό μύθο της αυτοχθονίας από σύγχρονη, κριτική απόσταση, απομυθοποιώντας και αποσυμβολοποιώντας τον, και να υποδεικνύουν την κατασκευαστική του συμβολή στην ανάδειξη και την εδραίωση της ηγεμονίας της πόλης-κράτους της Αθήνας.

Δραστηριότητα 3η. Τίτλος: «Εικονογραφημένο μυθολογικό λεξικό του αυτόχθονα και της αθηναϊκής αυτοχθονίας: ένθεση εικονογραφικών αναπαραστάσεων». Ρόλοι: μαθητές. Πόροι: εικόνες από το Flickr, έγγραφα Google. Χώρος: εργαστήριο πληροφορικής. Διάρκεια: μία διδακτική ώρα.



Περιγραφή: Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές, χωρισμένοι σε έξι ομάδες των τεσσάρων, με βάση το ψηφιακό **Φύλλο Οδηγιών** του εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), ανατρέχουν, ως Αρχαιολόγοι, σε εικονογραφικές αναπαραστάσεις του μύθου της αυτοχθονίας στην αρχαιοελληνική τέχνη, που βρίσκονται συγκεντρωμένες, σε συγκεκριμένο **άλμπουμ** εικόνων στο Flickr. Τις εικόνες αυτές κάθε ομάδα τις μελετά και, αφού τις επεξεργαστεί, τις μεταφέρει στο εικονογραφημένο μυθολογικό λεξικό, που έχει συνταχθεί στην προηγούμενη δραστηριότητα, συμπληρώνοντας το πεδίο “Αναπαραστάσεις” των λημμάτων. Οι εργασίες των έξι ομάδων λειτουργούν συμπληρωματικά. Συγκεκριμένα:

Η 1η ομάδα, αφού εντοπίσει από το Flickr δύο κατάλληλες εικόνες που ερμηνεύουν αναπαραστατικά τα συνταγμένα περιεχόμενα των λημμάτων του μυθολογικού λεξικού “Ακρόπολη” και “Αγλαυρος/ Αγλαυρίδες” τις ενσωματώνει στο πεδίο του Πίνακα “Αναπαραστάσεις” πλαισιώνοντάς τις με τις κατάλληλα διατυπωμένες λεζάντες.

Η 2η ομάδα, αφού εντοπίσει από το Flickr δύο κατάλληλες εικόνες που ερμηνεύουν αναπαραστατικά τα συνταγμένα περιεχόμενα των λημμάτων του μυθολογικού λεξικού “Αθηνά” και “Αρρηφόροι” τις ενσωματώνει στο πεδίο του Πίνακα “Αναπαραστάσεις” πλαισιώνοντάς τις με τις κατάλληλα διατυπωμένες λεζάντες.

Η 3η ομάδα, αφού εντοπίσει από το Flickr δύο κατάλληλες εικόνες που ερμηνεύουν αναπαραστατικά τα συνταγμένα περιεχόμενα των λημμάτων του μυθολογικού λεξικού “Εριχθόνιος” / “Ερεχθέας” και “Ερεχθείδες” τις ενσωματώνει στο πεδίο του Πίνακα “Αναπαραστάσεις” πλαισιώνοντάς τις με τις κατάλληλα διατυπωμένες λεζάντες.

Η 4η ομάδα, αφού εντοπίσει από το Flickr δύο κατάλληλες εικόνες που ερμηνεύουν αναπαραστατικά τα συνταγμένα περιεχόμενα των λημμάτων του μυθολογικού λεξικού “Εριχθόνιος”, “Γη/ Γαία” και “Ηφαιστος” τις ενσωματώνει στο



πεδίο του Πίνακα “Αναπαραστάσεις” πλαισιώνοντάς τες με τις κατάλληλα διατυπωμένες λεζάντες.

Η 5η ομάδα, αφού εντοπίσει από το Flickr δύο κατάλληλες εικόνες που ερμηνεύουν αναπαραστατικά τα συνταγμένα περιεχόμενα των λημμάτων του μυθολογικού λεξικού “Κέκροπας”, “Κεκροπίδες” και “Πάνδροσος”, τις ενσωματώνει στο πεδίο του Πίνακα “Αναπαραστάσεις” πλαισιώνοντάς τες με τις κατάλληλα διατυπωμένες λεζάντες.

Τέλος, η 6η ομάδα, όταν οι προηγούμενες ομάδες ολοκληρώσουν το έργο τους, αναλαμβάνει να δικαιολογήσει στο ειδικό μέρος του Πίνακα, στο τέλος του Φύλλου εργασίας, την ερμηνευτική σχέση που υπάρχει ανάμεσα σε γενικές απόψεις που έχουν κατά καιρούς διατυπώσει σύγχρονοι ερμηνευτές του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας και τις παραδειγματικές αναφορές τους στα λήμματα του Λεξικού (τα κείμενα και τις εικόνες).

Από την εκτέλεση των έξι προηγούμενων δραστηριοτήτων των έξι ομάδων αναμένεται να κατανοήσουν οι μαθητές ότι, διαχρονικά, τα κείμενα για την αυτοχθονία βρίσκονται σε στενή λειτουργική, όχι πάντως μιμητική, σχέση με τις εικονογραφικές αναπαραστάσεις. Αναμένεται, συγκεκριμένα, να κατανοήσουν την αμοιβαιότητα αφενός του λόγου της αυτοχθονίας προς τις εικόνες, αλλά και τις αναγκαίες διαφορές αφετέρου, που συντηρούνται ανάμεσα στα κειμενικά και εικονιστικά μέσα. Κείμενα και εικόνες διηγούνται, στην προκειμένη περίπτωση, τον μύθο της αθηναϊκής αυτοχθονίας με συμπληρωματικό και μαζί αυτοδύναμο τρόπο.

Αξιολόγηση: Η αξιολόγηση του έργου των έξι ομάδων συναρτάται με τον βαθμό και τον τρόπο με τον οποίο οι μαθητές ανταποκρίνονται στην επίτευξη των προηγούμενων επιδιώξεων.

Φάση 2η: «Αυτόχθονες Αθηναίοι και Έλληνες: από τα κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας στο διαδίκτυο»



Δραστηριότητα 4η. Τίτλος: «Αυτόχθονες λαοί και Αθηναίοι σε αντιπροσωπευτικά κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας». Ρόλοι: μαθητές. Πόροι: έγγραφα Google. Χώρος: εργαστήριο πληροφορικής. Διάρκεια: δύο διδακτικές ώρες.

Περιγραφή: Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές, χωρισμένοι σε έξι ομάδες των τεσσάρων, με βάση το ψηφιακό **Φύλλο Οδηγιών** του εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), μελετούν ως Ανθρωπολόγοι, πρώτα πώς ο όρος «αυτόχθων» και γενικότερα η αυτοχθονία χρησιμοποιείται σε αντιπροσωπευτικά κείμενα της αρχαίας ελληνικής γραμματείας (την ιστοριογραφία, τη ρητορική και την τραγωδία). Τα κείμενα αυτά, στα οποία παραπέμπονται οι έξι ομάδες των μαθητών, συγκροτούν Φύλλο εργασίας στα έγγραφα Google. Οι μαθητές, αφού διαβάσουν τα σχετικά κείμενα, προβαίνουν, στη συνέχεια, σε ερμηνευτικού τύπου εξηγήσεις αναφορικά με το πώς και γιατί ο λόγος αυτών των κειμένων συνδέθηκε με την “καθαρότητα”, την ανωτερότητα των Αθηναίων και την αφομοιωτική δύναμη της πόλης τους, διακρίνοντάς τους από τους “άλλους”, που τους θεωρούσαν μετοίκους μέσα στην ίδια τη χώρα τους. Τις ερμηνευτικές εξηγήσεις τις δίνουν οι έξι ομάδες των μαθητών σε ειδικό πλαίσιο, στο τέλος του Φύλλου εργασίας των εγγράφων Google. Οι εργασίες των έξι ομάδων λειτουργούν συμπληρωματικά. Συγκεκριμένα:

Η 1η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, αφού πρώτα μελετήσει τρία αποσπασματικά κείμενα του Ηροδότου και ένα του Θουκυδίδη. Στα κείμενα αυτά οι δύο ιστορικοί εκφράζουν την υποκειμενική τους άποψη σχετικά με τον “αυτόχθονα” χαρακτήρα διαφόρων λαών. Οι μαθητές μελετούν τα σχετικά κείμενα του Φύλλου εργασίας και συντάσσουν στο τέλος του, με βάση τα ερωτήματα του Φύλλου Οδηγιών, τις απαντήσεις τους.

Η 2η ομάδα, με βάση ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, αφού πρώτα μελετήσει ένα κείμενο του Θουκυδίδη και δύο του Ηροδότου. Στα κείμενα αυτά ο μεν Θουκυδίδης εξηγεί πώς και γιατί η περιοχή της Αθήνας



αποτελούνταν ανέκαθεν από αυτόχθονες κατοίκους, χωρίς να εξαιρεί εντελώς τις μεταναστεύσεις, ενώ ο Ηρόδοτος φιλοξενεί λόγους Αθηναίων, οι οποίοι επαίρονται αφενός για την αρχαιότητα του “έθνους” τους και την αυτοχθονία τους και αφετέρου υπερασπίζονται, απέναντι στους βαρβάρους, το “όμαιμον”, το “ομόγλωσσον”, και “ομόθρησκον” του ελληνισμού. Οι μαθητές μελετούν τα σχετικά κείμενα του Φύλλου εργασίας και συντάσσουν στο τέλος του, με βάση τα ερωτήματα του Φύλλου Οδηγιών, τις απαντήσεις τους.

Η 3η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, αφού πρώτα μελετήσει το επαινετικό μέρος των δύο “Επιταφίων” του Θουκυδίδη και του Λυσία. Οι μαθητές μελετούν συγκριτικά τα δύο επαινετικά μέρη των ρητορικών λόγων, εντοπίζουν αναλογίες και διαφορές ως προς τον τρόπο με τον οποίο εξαιρείται το παρελθόν της αθηναϊκής πόλης-κράτους και ειδικότερα ο μύθος της αυτοχθονίας των Αθηναίων προγόνων, και ερμηνεύουν πρόσθετες όψεις της ανωτερότητας και της αφομοιωτικής δύναμης της αθηναϊκής πόλης και των κατοίκων της σε σχέση με τους “άλλους”.

Η 4η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, αφού πρώτα μελετήσει το επαινετικό μέρος του “Μενέξενου” του Πλάτωνα και του “Επιταφίου” του Δημοσθένη. Οι μαθητές μελετούν συγκριτικά τα δύο επαινετικά μέρη των ρητορικών λόγων, εντοπίζουν αναλογίες και διαφορές ως προς τον τρόπο με τον οποίο εξαιρείται το παρελθόν της αθηναϊκής πόλης και ειδικότερα η αυτοχθονία των Αθηναίων, και ερμηνεύουν πρόσθετες όψεις της ανωτερότητας, της υπεροψίας και της αφομοιωτικής δύναμης της αθηναϊκής πόλης και των κατοίκων της σε σχέση με τους “άλλους”.

Η 5η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, αφού πρώτα μελετήσει το επαινετικό μέρος από τον “Επιτάφιο” του Υπερείδη και



δύο χαρακτηριστικά αποσπάσματα από τον “Παναγυρικό” του Ισοκράτη. Οι μαθητές μελετούν συγκριτικά τα δύο επαινετικά μέρη των ρητορικών λόγων, εντοπίζουν αναλογίες και διαφορές ως προς τον τρόπο με τον οποίο εξάιρεται το παρελθόν της αθηναϊκής πόλης και ειδικότερα η αυτοχθονία των Αθηναίων, και ερμηνεύουν πρόσθετες όψεις της ανωτερότητας και της αφομοιωτικής δύναμης της αθηναϊκής πόλης και των κατοίκων της σε σχέση με τους “άλλους”.

Τέλος, η 6η ομάδα, με βάση ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), απαντά σε συγκεκριμένα κριτικά ερωτήματα, σε Φύλλο εργασίας, μελετά πρώτα χαρακτηριστικά αποσπάσματα από δύο τραγωδίες του Ευριπίδη, τον “Ίωνα” και τον “σπαραγμένο” “Ερεχθέα”. Οι μαθητές στη συνέχεια εντοπίζουν αναλογίες και διαφορές ως προς τον τρόπο με τον οποίο εξάιρεται η αυτοχθονία των Αθηναίων, και ερμηνεύουν ειδικές, ειρωνικές τροπές και εκτροπές του μύθου αθηναϊκής αυτοχθονίας στο τραγικό είδος.

Από την εκτέλεση των έξι προηγούμενων δραστηριοτήτων των έξι ομάδων αναμένεται να διαπιστώσουν οι μαθητές τον σχετικό και υποκειμενικό χαρακτήρα που έχει η αυτοχθονία στα ιστοριογραφικά κείμενα ως μέσο αυτοπροσδιορισμού και ετεροπροσδιορισμού της ταυτότητας διαφόρων λαών, καθώς επίσης τα πρώτα ίχνη αυτοχθονισμού και ευγονισμού των Αθηναίων. Έμφαση δίνεται από τους μαθητές στην εκλογίκευση της αυτοχθονίας και τη χαρακτηριστική απουσία του “μυθώδους” στοιχείου στην ιστοριογραφία, σε αντίθεση προς την προοδευτικώς αυξανόμενη προβολή του σχετικού μύθου στους επιδεικτικούς λόγους της ρητορικής (επιταφίους λόγους και πανηγυρικούς). Στη ρητορική ο μύθος ανακατεύεται με τον λόγο, ενώ εμφανίζονται πρόσθετα ρητορικά στοιχεία που τονίζουν τη μοναδικότητα, την καθαρότητα, την ανωτερότητα, την υπεροπτική διαφοροποίηση και την αφομοιωτική δύναμη της αθηναϊκής πόλης-κράτους. Τέλος, στις δύο τραγωδίες του Ευριπίδη οι μαθητές δοκιμάζονται ως προς το κατά πόσο μπορούν να αναγνωρίσουν και μαζί να αξιολογήσουν τις ανατροπές που συμβαίνουν στον μύθο της αθηναϊκής αυτοχθονίας



και τον ειρωνικό του αντίκτυπο στα πολιτικά δρώμενα και ιδεολογικά συμφραζόμενα της εποχής.

Αξιολόγηση: οι μαθητές αξιολογούνται σε δεξιότητες σύγκρισης, ανάλυσης και σύνθεσης δεδομένων και διαφορετικών απόψεων που κυκλοφορούν στα αρχαιοελληνικά κείμενα ως προς τον μύθο της αυτοχθονίας, καθώς επίσης στην ικανότητά τους να προβαίνουν σε συμπεράσματα κριτικά και απομυθοποιητικά όσον αφορά την αυτοχθονία ανάμεσα στο τότε και το σήμερα.

Δραστηριότητα 5η. Τίτλος: «Χρήσεις και καταχρήσεις του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας στο διαδίκτυο». Ρόλοι: μαθητές. Πόροι: επιλεγμένες ιστοσελίδες από το διαδίκτυο, έγγραφα Google. Χώρος: εργαστήριο πληροφορικής. Διάρκεια: δύο διδακτικές ώρες.

Περιγραφή: Στη δραστηριότητα αυτή οι μαθητές, χωρισμένοι σε έξι ομάδες, με βάση το ψηφιακό **Φύλλο Οδηγιών** του εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), αξιολογούν, ως Κοινωνιολόγοι, με διαβαθμισμένα κριτήρια την αξιοπιστία των πληροφοριών και τις αντιλήψεις που μεταδίδουν όσον αφορά τον μύθο της αθηναϊκής αυτοχθονίας και τις ανακλάσεις του στο σήμερα συγκεκριμένοι πόροι του διαδικτύου. Οι μαθητές, συνδέοντας τους πόρους με τους συνδέσμους τους, τους βαθμολογούν ως προς την κριτική, την ενημερωτική και την προπαγανδιστική τους διάσταση, παίρνοντας, επιπρόσθετα, προσωπική θέση σε διαδικτυακές έριδες που αναφέρονται σε υπεροπτικές θεωρίες του πανελληνισμού. Στο τέλος του Φύλλου εργασίας δικαιολογούν τις ιεραρχημένες επιλογές τους και τις προσωπικές τους θέσεις. Οι εργασίες των έξι ομάδων λειτουργούν συμπληρωματικά αλλά όχι ταυτόσημα. Συγκεκριμένα:

Η 1η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου, οι οποίοι χρησιμοποιούν με συγκεκριμένη ιδεολογική σκόπευση στο σήμερα τον όρο της αρχαιοελληνικής αυτοχθονίας, κατατάσσει σε Πίνακα του Φύλλου εργασίας τα περιεχόμενα “κείμενα” ανάλογα με τον κριτικό, τον απλώς



ενημερωτικό και τον προπαγανδιστικό τους χαρακτήρα, αιτιολογώντας τις ιεραρχημένες επιλογές της.

Η 2η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου, οι οποίοι χρησιμοποιούν με συγκεκριμένη ιδεολογική σκόπευση στο σήμερα μυθολογικές πτυχές της αρχαιοελληνικής αυτοχθονίας, κατατάσσει σε Πίνακα του Φύλλου εργασίας τα περιεχόμενα “κείμενα” ανάλογα με τον κριτικό, τον απλώς ενημερωτικό και τον προπαγανδιστικό τους χαρακτήρα, αιτιολογώντας τις ιεραρχημένες επιλογές της.

Η 3η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου, οι οποίοι χρησιμοποιούν με συγκεκριμένη ιδεολογική σκόπευση στο σήμερα εικονογραφικές αναπαραστάσεις του μύθου της αρχαιοελληνικής αυτοχθονίας, κατατάσσει σε Πίνακα του Φύλλου εργασίας τα περιεχόμενα “κείμενα” δηλώνοντας ποιους πόρους θα χρησιμοποιούσε (περισσότερο, λιγότερο ή καθόλου), στην περίπτωση που θα έπρεπε να τους αξιοποιήσει για εκπαιδευτικούς σκοπούς. Στο τέλος, η ομάδα αιτιολογεί τις ιεραρχημένες επιλογές της.

Η 4η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου, οι οποίοι περιλαμβάνουν ερμηνευτικά σχόλια για την αυτοχθονία των Αθηναίων στον “Επιτάφιο” του Θουκυδίδη (2.36), κατατάσσει σε Πίνακα του Φύλλου εργασίας τα περιεχόμενα “κείμενα” ανάλογα με τον κριτικό ή τον διαπιστωτικό τους απλώς χαρακτήρα, δηλώνοντας ποιους πόρους θα χρησιμοποιούσε (περισσότερο, λιγότερο ή καθόλου), στην περίπτωση που θα κατέφευγε για βοήθεια, προκειμένου να ερμηνεύσει τη συγκεκριμένη φράση για την αυτοχθονία των Αθηναίων στον “Επιτάφιο” του Θουκυδίδη. Στο τέλος, η ομάδα αιτιολογεί τις ιεραρχημένες επιλογές της.



Η 5η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου, οι οποίοι ερμηνεύουν, μεταφράζοντας αναλόγως, ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα από τον “Πανηγυρικό” (§ 50) του Ισοκράτη όσον αφορά για το ποιοι έχουν το δικαίωμα να είναι Έλληνες, αναγνωρίζουν σε Πίνακα του Φύλλου εργασίας δύο κύριες αντίπαλες θέσεις και συντάσσουν δικαιολογημένα στο τέλος τη δική τους.

Τέλος, η 6η ομάδα, με βάση το ψηφιακό Φύλλο Οδηγιών του Εκπαιδευτικού (στα έγγραφα Google), όπου δίνονται, μεταξύ άλλων, οι σύνδεσμοι οκτώ πόρων του διαδικτύου με βιντεοπαρουσιάσεις που αναφέρονται στον μύθο της αρχαιοελληνικής αυτοχθονίας και τις ανακλάσεις του στο σήμερα αποτιμούν όψεις της ρητορικής και της ιδεολογίας τους. Ειδικότερα: α) κατά πόσο αντιμετωπίζουν κριτικά και ιστορικά ή αναπαράγουν τον μύθο της αυτοχθονίας, υποβάλλοντας στον αναγνώστη-θεατή το μήνυμα της διαχρονικής του συνέχειας το οποίο μάλιστα οφείλει να ακολουθήσει; β) αν τα στοιχεία που απαρτίζουν τα βίντεο (κείμενο, εικόνες, ήχος) “δένουν” αρμονικά ή είναι αταίριαστα το ένα με το άλλο, γ) αν, ενταγμένα στο γενικότερο πλαίσιο που τα φιλοξενεί, οι βιντεοπαρουσιάσεις πείθουν για την αναγνωσιμότητά τους και προς ποια (με βάση τα ρητορικά τους στοιχεία) ιδεολογική κατεύθυνση. Η αποτίμηση των βιντεοπαρουσιάσεων λαμβάνει υπόψη της το αν και κατά πόσο οι ίδιοι οι μαθητές θα τις επέλεγαν, για να τις αξιοποιήσουν σε μια εκπαιδευτική δραστηριότητα.

Αξιολόγηση: οι μαθητές αξιολογούνται διαμορφωτικά ως προς την ικανότητά τους να υποστηρίζουν δικαιολογημένα μια προσωπική τους θέση, καθώς επίσης στο κατά πόσο μπορούν να αναγνωρίσουν, να διαβαθμίσουν και να κρίνουν τρόπους ρητορικής και ιδεολογίας των μέσων, εντάσσοντάς τα στα συγκείμενά τους.

Όταν ολοκληρωθεί το σενάριο, όλες οι εργασίες των μαθητών δημοσιεύονται ταξινομημένες με συνδέσμους και στο ιστολόγιο της τάξης.



ΣΤ. ΦΥΛΛΟ /Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Δραστηριότητα 1η:

[Φύλλο Οδηγιών για τις ομάδες 1-6](#)

[Φύλλο Εργασίας για τις ομάδες 1-6](#)

Δραστηριότητα 2η:

[Φύλλο Οδηγιών για τις ομάδες 1-6](#)

[Φύλλο Εργασίας για τις ομάδες 1-6](#)

Δραστηριότητα 3η:

[Φύλλο Οδηγιών για τις ομάδες 1-6](#)

[Φύλλο Εργασίας για τις ομάδες 1-6](#)

Δραστηριότητα 4η:

[Φύλλο Οδηγιών για τις ομάδες 1-6](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 1](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 2](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 3](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 4](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 5](#)

[Κείμενα & Φύλλο Εργασίας ομάδας 6](#)

Δραστηριότητα 5η:

[Φύλλο Οδηγιών για τις ομάδες 1-6](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 1](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 2](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 3](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 4](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 5](#)

[Φύλλο Εργασίας ομάδας 6](#)



Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Στο σενάριο θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν: α) σύγχρονες αντιστροφές της αυτοχθονίας, όπου οι ιθαγενείς κάτοικοι, σε διάφορα μέρη του πλανήτη (λ.χ. στην Αυστραλία), δεν είναι διώκτες, αλλά διωκόμενοι των “μετοίκων”, β) τρόποι αντιμετώπισης της “ετερόχθονης” ταυτότητας πολλών μαθητών στο σημερινό σχολείο, γ) νοσταλγικές και “παραμυθητικές” αναγωγές στις “ρίζες” και τις “απαρχές” του Ελληνισμού στον ψηφιακό και διαδικτυακό λόγο, δ) κυκλοφορία του μύθου της αθηναϊκής αυτοχθονίας στην αρχαία ελληνική κωμωδία (Αριστοφάνης) και στον φιλοσοφικό λόγο (Πλάτωνας).

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η διδακτική αυτή πρόταση ενδέχεται να εκτραπεί σε περιγραφικού τύπου διαπιστώσεις, αν ο εκπαιδευτικός δεν υποδεικνύει κάθε φορά στους μαθητές την επιβεβλημένη, δραστική, απομυθοποιητική παρέμβασή τους στο υλικό που αξιοποιούν για την εκτέλεση των δραστηριοτήτων τους.



Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Blok, J. 2009. Gentrifying Genealogy: On the Genesis of the Athenian Autochthony Myth. Στο U. Dill, & C. Walde (επιμ.), *Antike Mythen. Medien, Transformationen und Konstruktionen*. Berlin & NY.: De Gruyter, 251-275.
- Charoutot, J. 2012. *Ο εθνικοσοσιαλισμός και η αρχαιότητα*, μτφρ. Γ. Καράμπελας. Αθήνα: Πόλις.
- Cohen, E. E. 2002. *The Athenian Nation*. Princeton, N. J.: Princeton University Press.
- Connor, W. R. 1994. The Problem of Athenian Civic Identity. Στο A. L. Boegehold & A. C. Scafuro (επιμ.), *Athenian Identity and Civic Ideology*. Baltimore & London: The John Hopkins University Press, 34–44.
- Crook, C. 1994. *Computers and the Collaborative Experience of Learning*. London: Routledge.
- Denton, D. W. 2012. Enhancing Instruction Through Constructivism, Cooperative Learning, and Cloud Computing. *TechTrends*, 56.4: 34-41.
- Dettienne, M. 2005. *Ποιοι είναι αυτόχθονες; Από το καθαρόαιμο αρχαίο Αθηναίο στον ριζωμένο στη γη Γάλλο*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Forsdyke, S. 2012. “Born from the Earth”: The Political Uses of an Athenian Myth. *Journal of Ancient Near Eastern Religions*, 12: 119–141.
- Geschiere, P. 2009. *The Perils of Belonging. Autochthony, Citizenship and Exclusion in Africa and Europe*. Chicago-London: The University of Chicago Press.
- Lave, J, & E. Wenger. 2005. *Κοινωνικές όψεις της μάθησης. Νόμιμη περιφερειακή συμμετοχή*, μτφρ. Ε. Γεωργιάδη. Αθήνα: Σαββάλας.



Λέκκας, Π. 1992. *Η εθνικιστική ιδεολογία. Πέντε υποθέσεις εργασίας στην ιστορική κοινωνιολογία*. Αθήνα: ΕΜΝΕ-Μνήμων.

Loraux, N. 1992. *Τα τέκνα της Αθηνάς*, μτφρ. Γ. Ανδρεάδης. Αθήνα: εκδ. Λιβάνη.

Μπαρτ. Ρ. 1979. *Μυθολογίες. Μάθημα*, μτφρ. Κ. Χατζηδήμου - Ι. Ράλλη. Αθήνα, εκδ. Ράππα.

Parker, R. 1987. Myths in Early Athens. Στο J. Bremer (επιμ.), *Interpretations of Greek Mythology*. London: Routledge, 187-214.

Rosivach, V. 1987. Autochthony and the Athenians. *The Classical Quarterly*, 37.2: 294-306.

Roy, J. 2014. Autochthony in Ancient Greece. Στο J. McInerney (επιμ.), *A Companion to Ethnicity in the Ancient Mediterranean*. London: Wiley Blackwell.

Shapiro, H. A. 1998. Autochthony and the Visual Arts in Fifth-Century Athens. Στο D. Boedeker & K. Raaflaub (επιμ.), *Democracy, Empire and the Arts in Fifth-Century Athens*. Cambridge, MA.: Harvard University Press, 127–151.

Stahl, G., T. Koschmann & Suthers, D. 2006. Computer-Supported Collaborative Learning: An Historical Perspective. Στο R. K. Sawyer (επιμ.), *Cambridge Handbook of the Learning Sciences*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 409-426.

Σταμουλάκης, Ι. Π. 2013. Η αυτοχθονία των Αθηναίων και τα ιδεολογικά της παρεπόμενα στον “Επιτάφιο” του Θουκυδίδη. Στο Α. Στέφος & Μ. Στεργιούλης (επιμ.), *Θουκυδίδης. Ο κορυφαίος ιστορικός της αρχαιότητας και η επίδρασή του μέχρι σήμερα*. Σεμινάριο 13, ΠΕΦ. Αθήνα: εκδ. Κοράλι, 135-144.



Zhou, W., E. Simpson & Domizi, D. P. 2012. Google Docs in and out-of-Class Collaborative Writing Activity. *International Journal of Teaching Learning in Higher Education*, 24: 359-375.